Liikenne Vakuutus keskus

Liikennevakuutuslain nojalla korvattavan ammatillisen kuntoutuksen korvaustoimen ohje

Tämän ohjeen on hyväksynyt Liikennevakuutuskeskus 22.3.2018. Ohje on päivitetty 05/2020. Päivitetty 08/2025 (lain edellyttämät saavutettavuusvaatimukset)

Ohjeistuksen tarkoituksena on kuvata vakiintunutta korvauskäytäntöä. Ohjeistuksella ei ole sitovaa vaikutusta ja yksittäiset korvausratkaisut tehdään tapauskohtaisen selvityksen ja harkinnan perusteella.

Liikennevakuutuskeskus

Itämerenkatu 11–13, 00180 Helsinki

etunimi.sukunimi@vakuutuskeskus.fi

www.lvk.fi

Sisällysluettelo

1. Johdanto ... 3
2. Kuntoutus ... 4
3. Kuntoutuksen edellytykset ... 6
4. Kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arvioinnissa huomioitavat tekijät ... 7
   4.1. Kuntoutustarpeen kriteerit ... 8
      4.1.1. Kuntoutujan ikä ... 10
      4.1.2. Ammatti ja aikaisempi koulutus ... 11
      4.1.3. Asumisolosuhteet ... 12
      4.1.4. Korvatusta vammasta tai sairaudesta aiheutuvat rajoitukset ... 13
      4.1.5. Työllistymismahdollisuudet kuntoutuksen päätyttyä ... 14
   4.2. Kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arviointipolku ... 15
5. Kuntoutusasian vireille saattaminen ... 21
6. Kuntoutuksen käytettävissä olevat keinot ... 24
   6.1. Kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset ... 32
   6.2. Työ- ja koulutuskokeilut ... 32
   6.3. Työhönvalmennus ... 34
   6.4. Koulutus työhön tai ammattiin ... 35
      6.4.1. Tarvittava ja riittävä koulutus ja välttämätön valmentava yleissivistävä peruskoulutus ... 35
      6.4.2. Opiskelukustannusten korvaaminen ... 36
   6.5. Matkakulut ... 36
   6.6. Yritystuki ... 37
   6.7. Työhön liittyvät apuvälineet ja laitteet ... 39
   6.8. Auto ja sen lisävarusteet ... 41
   6.9. Vaikeasti vammaiselle korvattavat matkakulut ... 43
   6.10. Muut rinnasteiset kuntoutuskulut ... 43
7. Tarvittava ja riittävä koulutus ... 44
   7.1. Tutkintorakenne ... 44
   7.2. Ammatillinen koulutus ... 46
      7.2.1. Ammatillinen koulutus ja sen suorittamistavat ... 46
      7.2.2. Ammatillisen koulutuksen toteutus ... 47
      7.2.3. Työpaikalla järjestettävä koulutus ... 49
      7.2.4. Ammatillinen erityisopetus ... 52
   7.3. Ammattikorkeakouluopinnot ... 52

7.4. Työvoimakoulutus ... 53
8. Koululaisten ja opiskelijoiden ammatillinen kuntoutus ... 54
8.1. Perusopetuksessa ja lukiossa opiskelevat ... 54
8.2. Perusopetusvaiheen jälkeinen valmentava ja kuntouttava opetus ... 55
8.3. Ammatillinen erityisopetus ... 56
8.4. Korkeakouluopinnot ... 56
8.5. Missä tilanteissa opintoja tuetaan ... 57
8.6. Toimeentulokorvaus kun opintoja tuetaan ... 60
8.7. Opintojen jälkeinen työllistymisen tukeminen ... 61
9. Opiskelukustannusten korvaukset ... 61
9.1. Opiskelukustannusten korvaaminen ... 61
9.2. Opiskelusta aiheutuvien suoranaisten kustannusten korvaaminen ... 61
9.3. Opiskelusta aiheutuvat ylimääräiset elinkustannukset ... 63
10. Matka- ja majoituskulut ... 64
10.1. Matkakustannusten korvaaminen ... 64
10.1.1. Kuntoutukseen liittyvien matkakustannusten korvaamisen tilanteet ... 64
10.1.2. Päivittäisten matkakulujen korvaaminen ... 64
10.1.3. Kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuvasta ammatillisesta kuntoutuksesta aiheutuvat matkakustannukset ... 65
10.2. Majoituskustannusten korvaaminen ... 66
10.3. Suomessa tapahtuvaan opiskeluun liittyvien ulkomaanjaksojen korvaaminen ... 66
11. Ansionmenetyskorvaus kuntoutusajalta ... 67
11.1. Liikennevakuutuksen ansionmenetyskorvaus pääpiirteittäin ... 67
11.2. Kuntoutusajalta maksettava ansionmenetyskorvaus ... 68
11.3. Toimeentuloturva, jos kuntoutujalla ei ole ansiotuloja ... 71
11.4. Ammatillisen kuntoutuksen keskeytyminen tai pitkittyminen ... 71

1. Johdanto

Tässä ohjeessa esitetään liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (625/1991, myöh. kuntoutuslain) perusteella korvattavan työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen (myöh. ammatillisen kuntoutuksen) korvaustoiminnan ohjeet. Ohjeet on alun perin valmisteltu Vakuutuskuntoutus VKK ry:ssa, mutta VKK ry:n purkautumisen jälkeen ohjeiden päivittäminen on siirtynyt Liikennevakuutuskeskukselle.

Kuntoutuslain nojalla voidaan korvata myös työ- ja toimintakykyyn liittyvää kuntoutusta. Liikennevakuutuksesta korvattavasta työ- ja toimintakykyyn liittyvästä kuntoutuksesta on annettu omat ohjeensa.

Jos kuntoutuslain perusteella korvattavaa ammatillista kuntoutusta tarkastellaan prosessina, siinä voidaan erottaa kolme vaihetta:

1. kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arviointi,
2. kuntoutusohjelman suunnittelu ja
3. ohjelman toteutus, seuranta ja mahdolliset tukitoimet.

Jatkossa ammatillista kuntoutusta tarkastellaan juuri tässä järjestyksessä, eli ensin käydään läpi kuntoutustarpeen arviointia sekä kuntoutusmahdollisuuksia, ja niiden jälkeen selostetaan varsinaista kuntoutusohjelman suunnittelua ja toteutusta.

Ohjeen luvuissa 2–5 käydään läpi kuntoutuksen määritelmä (luku 2) ja ammatillisen kuntoutuksen yleiset edellytykset (luku 3), kuvataan kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arviointia (luku 4) sekä kerrotaan kuntoutusasian vireille saattamisesta (luku 5). Luvuissa 6–11 kerrotaan tarkemmin kuntoutuslain nojalla korvattavan ammatillisen kuntoutuksen eri muodoista ja korvauksista.

Ohjeistuksen otsikot seuraavat pääosin kuntoutuslain systematiikkaa. Kunkin otsikon alla on aluksi esitetty sovellettava lainkohta, jota seuraa Perustelut-otsikon alla ote hallituksen esityksestä (HE 259/1990 vp). Näiden perässä on esitetty varsinainen

ohjeteksti. Hallituksen esityksen teksti on osittain vanhentunut kuntoutuksen toimintakäytännöissä lainsäätämisen jälkeen tapahtuneiden muutosten vuoksi.

2. Kuntoutus

Lainkohta

2 § Kuntoutus

Kuntoutuksella tarkoitetaan sellaista toimenpiteiden kokonaisuutta, jolla edistetään ja tuetaan kuntoutujan työhönpaluuta ja työstä suoriutumista, ehkäistään, poistetaan ja vähennetään työ- tai toimintakykyyn vaikuttavia haittoja sekä ylläpidetään ja parannetaan hänen itsenäistä suoriutumiskykyään.

Perustelut

2 § Kuntoutus. Molempiin lakeihin on otettu samansisältöinen kuntoutuksen yleismääritelmä. Määritelmän pohjana on ollut muun muassa ILO:n yleissopimuksen 159/1983 ammatillisen kuntoutuksen määritelmä. Siinä on otettu huomioon myös käytännön kuntoutustyön kokemukset ja korvattavan kuntoutuksen monimuotoisuus.

Kuntoutuksen ja sen tavoitteiden yleismääritelmä on olennaisesti samansisältöinen kuin tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen kuntoutus on tähänkin saakka ollut lakien ja korvauskäytännön mukaan. Kuntoutus edellyttää uuden määritelmän mukaan myös kuntoutettavan oma-aloitteista ja aktiivista suhtautumista ja osallistumista.

Kuntoutukseksi ei ole säädetty vain tiettyjä toimenpiteitä, vaan korvattavia ovat pääasiassa kaikki sellaiset tarpeelliset toimenpiteet, joilla voidaan toteuttaa kuntoutuksen tarkoitusta. Laissa on jäljempänä lueteltu niitä korvattavia toimenpiteitä, joilla kuntoutuksen tavoitteisiin pyritään. Lisäksi korvattaviksi säädetään lueteltuihin rinnastettavat toimenpiteet, jotta toimenpideluettelo ei kuntoutusmuotojen kehittyessä rajoita korvaamista tarpeettomasti. (HE 259/90, s. 35)

Ohje

Kuntoutuslaissa on korvattava kuntoutus jaettu kahteen pääryhmään: tässä käsiteltävään työ- ja ansiokykyyn liittyvään ammatilliseen kuntoutukseen ja työ- tai toimintakykyyn liittyvään toimintakykykuntoutukseen, josta annetaan omat ohjeensa.

Kuntoutusta on käsitteenä määritelty hyvin eri tavoilla eikä yhtä yleispätevää ja kattavaa kuntoutuksen määritelmää ole todennäköisesti esitettävissä. Tässä ohjeessa kuntoutuksella tarkoitetaan yksinkertaisesti liikennevakuutuslain perusteella korvattavaa kuntoutusta.

Ammatillista kuntoutusta toteutetaan myös muun lainsäädännön perusteella, kuten työtapaturma- ja ammattitautilain tai työeläkelakien perusteella.

Vahingoittuneen kannalta kuntoutus on osa vakuutuskorvausta, johon hän on lainsäädännön perusteella oikeutettu. Kuntoutus on vahingoittuneen oikeus, mutta hänen on myös mahdollisuuksiensa mukaan myötävaikutettava kuntoutuksensa toteuttamiseen. Tämä periaate ilmenee kuntoutuslain 9 §:stä, jossa on säädetty, että jos kuntoutus pitkittyy tai keskeytyy kuntoutujasta riippuvasta syystä, joka ei ole korvattavan vamman seurausta, kuntoutuslain perusteella maksettavan ansionmenetyskorvauksen maksaminen voidaan keskeyttää tai lopettaa kokonaan. Liikennevakuutuksen osalta tilanteeseen soveltuu yleinen vahingonkorvausoikeudellinen periaate, jonka mukaan vahingoittunut on kykyjensä mukaan velvollinen rajoittamaan aiheutunutta vahinkoa tai sen suuruutta. Yhtenä osana tätä velvoitetta on tarvittaessa uuden ammatin hankkiminen.

Liikennevakuutus on ensisijaisesti korvausvelvollinen suhteessa muuhun sosiaalivakuutukseen. Jos korvausta on suoritettu muun lain perusteella, se yhteensovitetaan tämän lain mukaisen korvauksen kanssa. Koska liikennevakuutus on ensisijainen, ei vahingoittuneelle käytännössä useimmiten jää maksettavaksi korvauksia muiden lakien nojalla (paitsi esim. silloin, kun työkyvyn alentumaan vaikuttavat muut liikennevahingosta riippumattomat sairaudet tai vammat).

Silloin, kun kyseessä on samanaikaisesti työtapaturma ja liikennevahinko (esim. työmatkalla sattunut liikennevahinko), tapaturmavakuutuskorvaus on ensisijainen. Tällöin liikennevakuutuksesta maksetaan vain se osa korvauksesta, joka ylittää tapaturmakorvauksen (esim. kipu, särky ja muu tilapäinen haitta, jota ei tapaturmavakuutuksesta erikseen korvata).

3. Kuntoutuksen edellytykset

Lainkohta

3 § Kuntoutuksen edellytykset

Kuntoutus korvataan henkilölle, jolla on oikeus korvaukseen liikennevakuutuslain mukaan ja jonka työ- tai toimintakyky taikka ansiomahdollisuudet ovat liikennevahingon johdosta heikentyneet. Kuntoutus korvataan myös, jos on todennäköistä, että henkilön työ- tai toimintakyky taikka ansiomahdollisuudet voisivat liikennevahingon vuoksi myöhemmin olennaisesti heikentyä.

Perustelut

3 §. Kuntoutuksen edellytykset. Kuntoutuksen tarpeen tulee johtua työtapaturmasta, ammattitaudista tai liikennevahingosta. Jos kuntoutuksen tarve johtuu muusta vammasta tai sairaudesta, ei sitä korvata näistä vakuutusjärjestelmistä.

Kuntoutusta korvataan, kun työ- tai toimintakyky taikka ansiomahdollisuudet ovat korvattavan vamman tai sairauden vuoksi heikentyneet tai jos on todennäköistä, että tällaista olennaista heikkenemistä myöhemmin tapahtuisi. Kuntoutuksen korvaamisen edellytykseksi riittää, että kyseessä on korvattava työtapaturma, ammattitauti tai liikennevahinko ja että kuntoutustarve johtuu niistä.

Kuntoutuksen korvaamisesta päättää vakuutuslaitos. Kuntoutusasiain vireille saattamisessa ja toimeenpanossa vakuutuslaitoksilla on velvollisuuksia, joista säädetään lakien 11 §:ssä. (HE 259/90, s. 36)

Ohje

Kuntoutustarpeen tulee olla syy-yhteydessä korvattavaan vammaan, jotta kuntoutustoimenpiteet voidaan aloittaa. Syy-yhteyden selvittäminen merkitsee toisaalta sen arvioimista, missä määrin korvattava vamma aiheuttaa kuntoutustarvetta, ja toisaalta arvioitavana on se, missä määrin kuntoutustarpeen syynä ovat muut vahinkotapahtumasta riippumattomat seikat, kuten muut sairaudet ja vammat.

Syy-yhteys voi syntyä jo ennen kuin vahingoittunut on tullut työkyvyttömäksi, ja jopa vaikka vahingoittunut ei missään vaiheessa ennen kuntoutusta tulisi työkyvyttömäksi. Kuten perusteluissa on todettu, henkilön voidaan katsoa olevan kuntoutuksen tarpeessa jo silloin, kun on todennäköistä, että hänen ansiomahdollisuutensa tulevaisuudessa olennaisesti heikentyvät korvattavan vahingon vuoksi.

Ammatillisen kuntoutuksen tarvetta arvioitaessa tulee lähtökohtaisesti aina selvittää ensin, riittääkö pelkkä työn vaihto, vai onko tarpeen vaihtaa ammattia. Esimerkiksi omalla työnantajalla toteutettu työkokeilu voi osoittaa vahingoittuneen pystyvän jatkamaan omassa työssään tarkistetulla työnkuvalla, jolloin enempiin kuntoutustoimiin ei ole välttämättä tarvetta.

4. Kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arvioinnissa huomioitavat tekijät

Lainkohta

5 § Työ- ja ansiokykyyn liittyvä kuntoutus

Kuntoutuksena korvataan työkyvyn ja ansiomahdollisuuksien parantamiseksi tai säilyttämiseksi sellaisista tarpeellisista toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset, joiden avulla kuntoutuja vamman tai sairauden aiheuttamista rajoituksista huolimatta kykenee jatkamaan entisessä työssään tai ammatissaan taikka siirtymään sellaiseen uuteen työhön tai ammattiin, josta hän voi saada pääasiallisen toimeentulonsa.

Kuntoutustarvetta arvioitaessa otetaan huomioon kuntoutujan ikä, aikaisempi toiminta, koulutus, asumisolosuhteet, vammasta tai sairaudesta aiheutuvat rajoitukset sekä hänen

mahdollisuutensa sijoittua kuntoutuksen päätyttyä työhön tai ammattiin työmarkkinoilla yleisesti noudatetuin ehdoin.

Perustelut

5 §. Työ- ja ansiokykyyn liittyvä kuntoutus. Pykälässä säädetään ammatillisen kuntoutuksen korvaamisesta. Kuntoutuksen tavoitteena on, että kuntoutettava vamman tai sairauden aiheuttamista rajoituksista huolimatta kykenee jatkamaan entisessä työssään tai ammatissaan taikka siirtymään sellaiseen uuteen työhön tai ammattiin, josta hän voi saada pääasiallisen toimeentulonsa. Kuntoutuksen pääasialliset keinot on lueteltu 6 §:ssä. Tällaiseen kuntoutukseen ryhdyttäessä tehdään tarpeelliset kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset.

Kuntoutustoimenpiteitä suunniteltaessa otetaan huomioon kuntoutujan ikä, aikaisempi toiminta, koulutus, asumisolosuhteet, vammasta tai sairaudesta aiheutuvat rajoitukset sekä mahdollisuudet sijoittua kuntoutuksen päätyttyä työhön tai ammattiin työmarkkinoilla yleisesti noudatetuin ehdoin. (HE 259/90, s. 36)

4.1. Kuntoutustarpeen kriteerit

Kuntoutuslain 5 §:n 2 momentissa on todettu kuntoutustarvetta arvioitaessa huomioon otettavat tekijät.

Näitä ovat:

- kuntoutujan ikä,
- aikaisempi toiminta,
- koulutus,
- asumisolosuhteet,
- vammasta tai sairaudesta aiheutuvat rajoitukset,
- työllistymismahdollisuudet kuntoutuksen päätyttyä.

Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on, että kuntoutuja voi joko jatkaa entisessä työssään tai siirtyä uuteen työhön, josta hän voi saada pääasiallisen toimeentulonsa.

Kuntoutusta suunniteltaessa otetaan huomioon edellä luetellut kriteerit. Koska tavoitteena on, että kuntoutuja voi jatkaa työelämässä niin, että hän voi ansaita pääasiallisen toimeentulonsa, tulee näiden kriteerien lisäksi kuntoutustoimenpiteitä suunniteltaessa ottaa huomioon kuntoutujan entinen ansiotaso. Tässä suhteessa ammatillista kuntoutusta voidaan tarkastella myös vahingon torjunta- ja rajoittamisnäkökulmasta: yhtenä tavoitteena on pyrkiä siihen, että entisen ansiotason ja kuntoutuksen jälkeisten ansioiden välillä ei olisi huomattavaa eroa. Aina tähän ei kuitenkaan päästä, varsinkin jos kuntoutusmahdollisuuksiin vaikuttavat muut edellä mainitut tekijät ovat ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa.

Kun kuntoutustarvetta arvioidaan, on ensimmäiseksi kysyttävä, onko kuntoutuja vamman tai sairauden vuoksi menettänyt pysyvästi mahdollisuutensa toimia aiemmassa ammatissaan tai sen mukaisissa työtehtävissä. Pelkkä työpaikan ohimenevä menetys ei useimmiten oikeuta kuntoutusetuuksiin, jos vammasta riippumatta kuntoutujan saatavissa on vastaavaa työtä, jossa hän saa entisiä ansioitaan vastaavat tulot. Tällaisia tilanteita esiintyy etenkin nuorilla henkilöillä, kun vammasta aiheutuu vain vähän rajoitteita. Toisaalta esim. vaikeasti vammautuneella tai ikääntyneellä työntekijällä, jonka työllistymismahdollisuudet ovat heikot, pelkkä työpaikan menetyskin voi aiheuttaa kuntoutustarpeen.

Ammatillisen kuntoutuksen tarve on kyseessä silloin, kun henkilön työkyky on merkittävästi ja pysyvästi heikentynyt tai jos tällainen uhka on todennäköinen tulevaisuudessa. Samanlaisen vamman tai sairauden aiheuttama menetys on eri vahingoittuneilla erilainen – esim. nuori vailla ammattikoulutusta ja työkokemusta oleva henkilö verrattuna hyvän ammattikoulutuksen ja työkokemuksen hankkineeseen henkilöön. Samoin kuntoutujan työssäkäyntialue ja vahingoittuneen mahdollisuudet työllistyä työmarkkinoilla yleisesti noudatetuin ehdoin on otettava huomioon.

Arvio työkyvystä ja kuntoutustarpeesta onkin aina tehtävä yksilöllisesti kussakin tapauksessa erikseen, yleistä arviointikriteeriä ei voida esittää. Tapauskohtaisessa arvioinnissa on otettava huomioon muut kuntoutustarpeen arviointikriteerit. Esim. jalkavamma ei välttämättä aiheuta ammatillisen kuntoutuksen tarvetta istumatyötä tekevälle, mutta johtaa ammatilliseen kuntoutukseen monissa liikkumista ja jalkeilla oloa

vaativissa töissä. Vammasta huolimatta kuntoutujalla voi olla runsaasti työkykyä jäljellä moniin eri töihin, mutta kun kuntoutustarpeen eri arviointikriteerit otetaan huomioon, ei aina voida edellyttää, että kuntoutuja ilman ammatillisia kuntoutustoimenpiteitä hakeutuisi muihin töihin.

Lähtökohtana on, että kuntoutusratkaisun tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa kuntoutujan menetykseen. Kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arvioinnissa on kyse jäljempänä selostettavien kriteerien samanaikaisesta punnitsemisesta, eikä näillä kriteereillä ole absoluuttista painoarvoa. Kyse on kokonaisarvioinnista, jossa tavoitteena on taata kuntoutujalle mahdollisuus ansaita pääasiallinen toimeentulonsa tai sitten todeta, ettei tähän ole realistisia mahdollisuuksia kuntoutusedellytysten puuttuessa.

Kuntoutusratkaisun arviointi on harvoin yksiselitteinen. Sitä tehtäessä joudutaan usein arvioimaan keskenään ristiriitaisten tekijöiden merkitystä, kuten uuden ammatin hyvät työllistymismahdollisuudet verrattuna siihen korvatun vamman tai sairauden kannalta sisältyviin terveydellisiin riskeihin.

Seuraavassa käydään läpi eri arviointikriteerit siinä järjestyksessä kuin ne on kuntoutuslaissa esitetty.

4.1.1. Kuntoutujan ikä

Mitä nuorempi henkilö on kyseessä, sitä enemmän huomiota tulee kiinnittää siihen, että kuntoutusratkaisu kantaa pitkälle tulevaisuuteen ja pyrkii turvaamaan työllistymismahdollisuudet myös tulevaisuudessa. Tämän vuoksi nuorehkon henkilön uudelleenkoulutus uuteen ammattiin on usein tarkoituksenmukaisempi ratkaisu kuin sijoittuminen suoraan työhön, jos työkyky on vamman tai sairauden vuoksi merkittävästi heikentynyt. Vastaavasti eläkeikää lähestyvän henkilön kohdalla suora työhönsijoittuminen tai lyhytkestoinen työllistymiseen johtava ja vahingoittuneen yksilölliset tarpeet ja edellytykset huomioiva ("räätälöity") koulutus voi olla paras ratkaisu, jos sellainen on löydettävissä.

Pelkästään se seikka, että kuntoutuja on nuori, ei yksinään muodosta riittävää perustetta korvata hänelle kokonaan uutta koulutusta uuteen ammattiin. Esim. kapea-alaisen

rajoitteen aiheuttava vamma ei välttämättä merkitse nuorelle henkilölle yhtä suurta menetystä kuin jo iäkkäämmälle henkilölle, jonka mahdollisuudet sijoittua muuhun rajoitteen puolesta soveltuvaan työhön voivat olla olennaisesti huonommat kuin nuoren kuntoutujan. Ks. tarkemmin tämän ohjeen luku 8.

Ikä ei milloinkaan ole yksinään ratkaiseva ammatillisen kuntoutuksen suunnittelussa. Tähän kriteeriin kytkeytyy useimmiten muitakin kriteerejä, kuten esim. aiempi koulutus ja koulutusedellytykset, asuinpaikkasidonnaisuus ja työllistymismahdollisuudet. Samoin työkykyyn vaikuttavia muita sairauksia voi iäkkäällä henkilöllä olla nuorta enemmän. Jos kyseessä on vanhuuseläkeikää lähestyvä henkilö, ei ainakaan useiden vuosien mittaisen koulutuksen korvaaminen ole useinkaan tarkoituksenmukaista.

4.1.2. Ammatti ja aikaisempi koulutus

Ammatin ja aiemman koulutuksen osalta keskeisiä kysymyksiä ovat kuntoutujan hankkima työkokemus ja ammattitaito, aiempi ansiotaso, aiemman toiminnan muu luonne, opiskeluvalmiudet ja työllistymismahdollisuudet. Kuntoutussuunnitelmaa laadittaessa pyritään mahdollisuuksien mukaan hyödyntämään kuntoutujan aiempaa kokemusta ja koulutusta.

Kuntoutujan aikaisempaa toimintaa arvioitaessa on myös selvitettävä kuntoutujan yleistä kiinnitteisyyttä työelämään ja tosiasiallista tilannetta ennen vahinkotapahtumaa. Jos esimerkiksi työsuhderekisteriotteesta käy ilmi, että henkilöllä on paljon työttömyyttä ja vain hajanaisia ja lyhyitä työjaksoja, on taustatietojen kartoituksessa mahdollisimman tarkasti selvitettävä mistä työuran sirpaleisuus johtuu. Näillä tiedoilla on merkitystä paitsi ammatillisen kuntoutuksen tarpeen arvioinnin myös ansionmenetyskorvauksen tason arvioinnin kannalta. Työelämään kiinnittymättömän henkilön kohdalla kuntoutusratkaisuna harkitaan ensisijaisesti rajoitettuja kuntoutustoimenpiteitä, kuten esim. tukea vamman rajoitteiden kannalta sopivan työpaikan löytämiseksi ja mahdollista työhönvalmennusta. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös työelämän ulkopuolisen jakson pituus ja vamman aiheuttamien rajoitteiden vaikeusaste.

Joissakin tapauksissa kuntoutujan aiempi koulutustausta ja työkokemus voi olla hyvin monimuotoinen. Tällöin joudutaan selvittämään, mitä osia aiemmasta koulutus- ja työhistoriasta voidaan nostaa esiin ja hyödyntää kuntoutusohjelmaa suunniteltaessa.

Jos aiempi koulutus on hankittu jo useita vuosia ennen vahinkoa, ei aiempaa koulutusta aina voi sellaisenaan hyödyntää. Esim. aiempi merkantin tutkinto ei sellaisenaan ole hyödynnettävissä merkonomikoulutuksessa. Lisäksi esim. kuntoutujan tietotekniset valmiudet voivat olla heikot. Aiemman koulutuksen hyödynnettävyys riippuu mm. siitä, kuinka pitkä aika koulutuksesta on ehtinyt kulua ja onko kuntoutuja toiminut koulutuksensa mukaisissa työtehtävissä. Näissä tilanteissa tulee selvitettäväksi, onko lisä- tai täydennyskoulutus mahdollista tai tarpeen tietojen ajanmukaistamiseksi.

Jos kuntoutuja ei ole toiminut lainkaan tai ainakaan pitkään aikaan koulutuksensa mukaisessa työssä, ei aiempaa ja mahdollisesti jo vanhentunutta koulutusta voida ottaa lähtökohdaksi ammatillista kuntoutusta suunniteltaessa, ellei kuntoutuja itse ole siihen motivoinut.

Kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia arvioitaessa on otettava huomioon myös kuntoutujan psyykkiset voimavarat, kognitiiviset edellytykset ja muu soveltuvuus.

4.1.3. Asumisolosuhteet

Asumisolosuhteet sisältävät kysymykset siitä, mitkä ovat työllistymismahdollisuudet kuntoutujan työssäkäyntialueella ja mitkä ovat kuntoutujan muuttovalmiudet, kun otetaan huomioon lisäksi perhetilanne ja muu kotipaikkasidonnaisuus. Tältäkin osin kuntoutujan omaa velvollisuutta pyrkiä työkykynsä palauttamiseen tulee tarkastella sen perusteella, mitä voidaan pitää kohtuullisena. Myös puolison työnvaihtomahdollisuudet ja esim. lasten ikä otetaan arvioinnissa huomioon.

Ammatilliseen kuntoutukseen liittyvästä asuinpaikan vaihdoksesta joissakin tilanteissa aiheutuvat ongelmat voivat pitkittää kuntoutusselvittelyn aikaa, ja ne tulee ottaa huomioon korvattavan ajanjakson pituudessa siten, että kuntoutuja saa kohtuullisen olosuhteiden järjestelyajan. Muuhun kuin ammatilliseen kuntoutukseen liittyvä asuinpaikan vaihdos ei lähtökohtaisesti vaikuta korvattavan ajanjakson pituuteen.

Esimerkki: Kuntoutuja on naimaton 25-vuotias henkilö, joka asuu omassa kerrostalohuoneistossa pikkukaupungissa, jossa ei ole tarjolla rajoitteiden puolesta sopivaa työtä. Työn saanti edellyttää asunnon myyntiä ja muuttoa muualle. Toimeentulokorvausta kuntoutuksen ajalta tai peruslain mukaista täyttä ansionmenetyskorvausta ei makseta, jos kuntoutuja jää paikkakunnalle, vaikka työkykyä olisi jäljellä uuteen ammattiin hakeutumiseksi. Sen sijaan ansionalenemakorvaus voi tulla maksettavaksi silloinkin.

Useissa tapauksissa paikkakunnalta muutto tulee ajankohtaiseksi jo uudelleenkoulutusvaiheessa. Kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuvasta opiskelusta aiheutuvat asumisen lisäkustannukset ja matkakustannukset voidaan korvata kuntoutuslain perusteella.

4.1.4. Korvatusta vammasta tai sairaudesta aiheutuvat rajoitukset

Korvatusta vammasta tai sairaudesta johtuvat rajoitteet tulee ottaa huomioon suunniteltaessa työhön sijoittautumista tai koulutusta. Esim. alaraajavamma voi estää sijoittumisen runsaasti jaloillaan oloa vaativaan työhön. Ruumiillisen työn tekijälle aiheutunut raajavamma voi puoltaa pitkäaikaista koulutusta, kun vamman vuoksi on pyrittävä pois alaraajaa kuormittavasta työstä. Paitsi arviointihetkellä tiedossa olevat rajoitteet, tulee ottaa huomioon myös rajoitteiden kehittymisen ennuste: paheneeko vammasta aiheutuva haitta myöhemmin esim. nivelrikon kehittymisen takia.

Jos kuntoutuja tietoisena terveydellisistä riskeistä hakeutuu uuteen työhön, jossa selviytyminen käy mahdottomaksi näiden jo alun perin ennakoitavissa olleiden riskien vuoksi, ei uuteen terveydellisesti soveltumattomaan työhön hakeutumista tueta ammatillisena kuntoutuksena. Usein asian ratkaisu ei kuitenkaan ole yksiselitteistä. Kuntoutujan valitsemaan vaihtoehtoon saattaa sisältyä terveydellisiä riskejä, mutta toisaalta sitä saattaa puoltaa esim. ammatillinen suuntautuneisuus, aiempi kokemus, työllistymismahdollisuudet jne. Vaikka siirtymistä uuteen ammattiin on tuettu kuntoutuksena, johtaa uusi työkyvyttömyys tai sen uhka uuteen kuntoutusmahdollisuuksien selvittelyyn.

4.1.5. Työllistymismahdollisuudet kuntoutuksen päätyttyä

Kuntoutusta suunniteltaessa tulee erityisesti pyrkiä siihen, että kuntoutuksen jälkeen kuntoutujan työllistymismahdollisuudet olisivat mahdollisimman hyvät. Tavoitteena on, että kuntoutuksen päätyttyä kuntoutuja voi hankkia itselleen ansiotuloja sellaisella saatavilla olevalla työllä, jonka suorittamista häneltä voidaan kohtuudella edellyttää.

Kuntoutuskeinoja valittaessa eri alojen työllistymismahdollisuudet selvitellään kuntoutujan kanssa niin, että hän saa tältäkin osin tarvittavat tiedot eri vaihtoehtoja harkitessaan. Ammatillisen kuntoutuksen suunnittelussa lähtökohtana kuitenkin on, että yhteiskunnassa tarjolla olevat eri koulutusvaihtoehdot mahdollistavat sijoittumisen työelämään. Jos vahingosta aiheutuneet rajoitteet huonontavat kuntoutujan työllistymismahdollisuuksia uudessa ammatissa, hänen työhön sijoittumistaan voidaan tukea erityiskeinoilla, kuten esim. työhönvalmennuksella.

Kuntoutus ei takaa varmaa työllistymistä, ja lähtökohtana on, että kuntoutuksen avulla kuntoutujalle järjestetään mahdollisuus hakea uuden ammatin mukaisia töitä. Takuuta työllistymisestä ei voida antaa, koska esim. yleiset suhdannevaihtelut ja myös yksilöllisten olosuhteiden muutokset voivat aiheuttaa muutoksia työllisyystilanteessa. Korvausjärjestelmä ei vastaa vahingosta riippumattomista syistä aiheutuvasta ansionmenetyksestä.

> Esimerkki: KKO 1996:62: Vakuutusyhtiö oli liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain nojalla korvannut liikennevahingossa vammautuneelle autonkuljettajalle opiskelun, joka johti tietotekniikan mekaanikon ammattiin. Tähän uuteen ammattiin kuntoutuja oli työkykyinen. Vakuutusyhtiö ei ollut velvollinen suorittamaan kuntoutujalle korvausta ansionmenetyksestä työttömyysajalta.

Lähtökohtaisesti työttömyystilanteissa korvattavaksi jää vain se mahdollinen ansioiden aleneminen, joka määräytyy toteutuneen kuntoutusohjelman mukaisen ansiotason ja aiemman ansiotason erotuksena. Kuntoutuksen päätyttyä voidaan kuitenkin kohtuulliselta työllistymisajalta (enintään kuudelta kuukaudelta) maksaa vielä

ansionmenetyskorvausta, jos kuntoutuja on aktiivisesti hakenut työtä. Tarkemmin tästä, ks. tämän ohjeen luku 11.

Joissakin tapauksissa vahingosta jääneet rajoitteet ovat niin vaikeat, että työllistyminen koulutuksen jälkeenkin on kyseenalaista. Tämä on tilanne esim. monilla aivovamman saaneilla, tai erittäin vaikeasti liikuntaesteisillä. Heidän osaltaan ammatillista koulutusta on useimmiten perusteltua tukea silloinkin, kun on kyseenalaista, voivatko he koulutuksen jälkeenkään hankkia pääasiallista toimeentuloa työelämässä. Ammatillinen koulutus voidaan näissä tilanteissa nähdä joka tapauksessa yleistä toimintakykyä ylläpitävänä ja edistävänä kuntoutuksena. Näille henkilöille maksetaan täyttä ansionmenetyskorvausta, jos he eivät työllisty.

Työllistymättömyys ei myöskään lakkauta täyden ansionmenetyskorvauksen maksamista, jos kyseessä on vaikeasti vammautunut henkilö, jonka toiminnanrajoitteet ovat huomattavat, kuten selkäydinvammainen. Näissä tilanteissa, kun työllistymättömyyden voidaan katsoa johtuvan sairaudesta tai vammasta johtuvista rajoitteista, voidaan kuntoutusselvittely käynnistää uudelleen. Muulla tavoin vammautuneiden kohdalla vähäisiä terveydellisiä rajoitteita ei useimmiten voi pitää työllistymättömyyden syinä.

Jos vamma heikentää työnsaantimahdollisuuksia, voidaan se ottaa huomioon, kun ratkaistaan, kuinka pitkältä ajalta valmistumisen jälkeistä työhönvalmennusta korvataan.

4.2. Kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arviointipolku

Edellä on käyty läpi yleisellä tasolla kuntoutustarpeen arviointikriteerejä. Kuntoutuksen toteutusta kunkin yksittäisen kuntoutujan kohdalla voidaan tarkastella myös siltä kannalta, miten kuntoutus etenee prosessina. Tällöin kuntoutustarpeen arvioinnin lähtökohdaksi muodostuu kysymyspolku:

1. Syy-yhteyden selvittäminen
    - Onko vahingoittuneella kuntoutustarvetta?
    - Onko kuntoutustarve syy-yhteydessä korvattavaan vammaan tai sairauteen?

2. Menetyksen arviointi
    - Onko kyseessä työpaikan menetys vai koulutuksella ja/tai työkokemuksella hankitun ammatin menetys?
    - Onko paluu entiseen työtehtävään mahdollista ja tarkoituksenmukaista pitkällä tähtäimellä:
        - ilman tukitoimenpiteitä,
        - tukemalla työhönpaluuta työpaikalla tapahtuvilla kuntoutustoimenpiteillä tai
        - työpaikalle hankittavien apuvälineiden, laitteiden tai rakenteiden avulla?
    - Onko mahdollista ja tarkoituksenmukaista sijoittua uuteen työhön entisen työnantajan palvelukseen:
        - ilman tukitoimenpiteitä,
        - tukemalla työhönpaluuta työpaikalla tapahtuvilla kuntoutustoimenpiteillä tai
        - työpaikalle hankittavien apuvälineiden, laitteiden tai rakenteiden avulla?
    - Onko mahdollista ja tarkoituksenmukaista päästä uuteen työhön uuden työnantajan palvelukseen:
        - aikaisempaa koulutusta ja työkokemusta hyödyntävillä rajatuilla kuntoutustoimilla, kuten työkokeilun ja/tai työhönvalmennuksen avulla, tai
        - täydennys- ja erikoiskoulutuksella?
    - Jos tämäkään ei ole mahdollista niin, mikä on sellainen ammatillisen kuntoutuksen ohjelma, joka on tarkoituksenmukainen ja riittävä menetykseen nähden?

Jatkaminen entisen työnantajan palveluksessa

Jos kuntoutuja on edelleen työsuhteessa työnantajaansa, tulee selvitettäväksi, onko hänellä mahdollisuuksia jatkaa saman työnantajan palveluksessa esim. työtehtäviä muuttamalla tai työympäristöön tehtävillä rakenteellisilla muutoksilla. Pelkästään se, että

työnantaja ilmoittaa muuta työtä järjestyvän, ei kuitenkaan aina poista kuntoutustarvetta. Tässäkin tilanteessa kuntoutustarve tulee arvioida suhteessa kuntoutustarpeen kriteereihin. Tällöin joudutaan arvioimaan mm. sitä, onko tilalle tarjottu työ sellaista, jonka vastaanottamista voidaan pitää objektiivisesti arvioiden rajoitteiden kannalta sopivana, kuntoutujan kannalta kohtuullisena ja myös tulevaisuudessa pääasiallisen toimeentulon takaavana.

Työhön liittyvät apuvälineet ja muutostyöt – ks. tämän ohjeen luku 6.7

Työpaikan menetys vai ammatin menetys?

Kuntoutuslain 3 §:n mukaan kuntoutus korvataan henkilölle, jonka työkyky tai ansiomahdollisuudet ovat vahingon vuoksi heikentyneet, tai jos olennaisen heikentymisen uhka on todennäköinen tulevaisuudessa. Pelkkä työpaikan menetys ei välttämättä merkitse ansiomahdollisuuksien tai työkyvyn heikentymistä. Arvioitaessa sitä, ovatko ansiomahdollisuudet tai työkyky heikentyneet, on otettava huomioon yksilölliset olosuhteet, eli vamman tai sairauden aiheuttamat rajoitteet, kuntoutujan ikä, koulutus, työkokemus ja muut kuntoutuslain 5 §:n 2 momentissa mainitut kriteerit.

Työpaikan menetys voi johtaa erilaiseen kuntoutustarpeeseen ja kuntoutustoimenpiteiden mitoitukseen sen mukaan, onko kyseessä nuori, vailla työkokemusta oleva henkilö, jonka rajoitteet ovat vähäiset ja joka vahingosta riippumatta olisi hankkinut itselleen ammatillisen koulutuksen, vai onko kyseessä henkilö, joka joko ammattikoulutuksen tai työkokemuksen avulla on saanut hankittua ammatillisen pätevyyden, jota hän ei voi rajoitteiden vuoksi enää hyödyntää.

Kuntoutustarvetta ja kuntoutuksen toteuttamistapoja harkittaessa lähtökohdaksi voidaan ottaa kysymys siitä, mikä vaikutus vammalla ja sen seurauksena aiheutuneilla rajoitteilla on kuntoutujan ammatilliseen tulevaisuuteen. Jos rajoitteista huolimatta kuntoutuja voi siirtyä opiskelemaan, ja hän olisi tämän todennäköisesti joka tapauksessa tehnyt, ei pitkään kestäviin kuntoutustoimenpiteisiin ole tarvetta. Sama on tilanne silloin, kun kuntoutuja voisi rajoitteista huolimatta työllistyä aiempaa vastaavaan työhön. Jos rajoitteet estävät tämän, tulee harkittavaksi, onko uuteen työhön tai ammattiin

siirtyminen mahdollista suoraan, rajatuilla kuntoutustoimenpiteillä tai uudelleenkoulutuksen kautta.

Joskus vamman aiheuttama rajoite voi olla niin vähäinen, että uudelleenkoulutuksen sijasta riittää työtehtävien muutos, työolosuhdejärjestelyt tai työn vaihtaminen kevyemmäksi. Tätä arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon, mitkä ovat kuntoutujan tosiasialliset työllistymismahdollisuudet aiempaa vastaavaan työhön. Joillekin aloille, esimerkiksi ravintola- ja rakennusalalle, on tyypillistä, että myös esimiestehtävissä olevat henkilöt joutuvat osallistumaan ns. suorittavaan työhön, jolloin työtehtävien vaihto terveydellisesti sopiviksi ei ole aina mahdollista.

Kun kyseessä on työpaikan menetys, mutta kuntoutuja ei ole menettänyt ammattiaan, korvattavaksi voi tulla ansionmenetys kohtuulliselta uudelleentyöllistymisajalta sekä jotkin kuntoutustoimenpiteet esim. työkokeilu, kuntoutustutkimus tai työhönvalmennus uuden työpaikan löytämiseksi.

Rajoitettujen kuntoutustoimenpiteiden mitoitukseen vaikuttaa kuntoutujan ikä ja työllistymismahdollisuudet, eli sen arviointi, kuinka suurena vahinkona työpaikan menetystä voidaan pitää kuntoutujan kannalta. Kesätöissä olevalle nuorelle, joka vammasta riippumatta voi päästä opiskelemaan ja aikanaan työllistyä, kesätyön menetys ei välttämättä aiheuta edes pienimuotoisten kuntoutustoimenpiteiden tarvetta. Sen sijaan ikääntyneelle, ammattikouluttamattomalle ja sekalaisissa pätkätöissä olleelle henkilölle työpaikan menetys on huomattavasti suurempi vahinko. Tällöin esim. työkokeilun tai työhönvalmennuksen järjestäminen voi olla tarpeen.

Menetyksen suuruutta, kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia ei voidakaan arvioida pelkästään vammasta tai sairaudesta seuranneiden rajoitteiden perusteella, koska kapea-alainenkin rajoite voi merkittävästi vaikeuttaa työllistymistä. Tämän uhkan suuruuteen puolestaan vaikuttavat kuntoutujan ammattiasema, koulutus ja työkokemus, ikä ja kyseisen alan työllisyystilanne.

Mikä on tarvittava ja riittävä koulutus verrattuna menetykseen?

Tavoitteena ammatillisessa kuntoutuksessa on, että kuntoutuja voi sen jälkeen työllään hankkia pääasiallisen toimeentulonsa. Myös kuntoutujan aiempi ansiotaso pyritään mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon. Kuntoutujan kannalta paras tulos olisi, jos hänet voidaan kouluttaa ammattiin, jossa hän voi hankkia vähintään entistä ansiotasoa vastaavat ansiot. Aina tähän ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia esim. kuntoutujan opiskeluedellytysten vuoksi tai siitä syystä, että hän on soveltuva ja motivoitunut alalle, jossa palkkataso on entistä ammattia alhaisempi.

Ammatillista menetystä arvioitaessa otetaan huomioon:

- kuntoutujan aiempi koulutus
- työkokemus
- vuosityöansio ja ansion alenema
- jäljellä olevat työssäoloaika.

Uudelleenkoulutuksen riittävyyden arviointikriteerejä ovat:

- vamman tai sairauden työkyvylle aiheuttamat rajoitteet
- vammasta tai sairaudesta aiheutunut ammatillinen menetys
- työllistymismahdollisuudet koulutuksen jälkeen.

Korvattavan koulutuksen kesto ei aina määräydy suoraan aiemman koulutuksen pituuden mukaan, ja ammattikoulutus voidaan korvata myös sellaiselle henkilölle, jolta sellainen puuttuu. Arviossa täytyy ottaa huomioon uuden ammatin soveltuvuus, sairauden tai vamman aiheuttamat rajoitteet ammatinvalinnassa, motivaatio ja muut yksilölliset tekijät, jotka puolestaan vaikuttavat siihen, sijoittuuko vahingoittunut suunniteltuun ammattiin. Ylipäänsä koulutuksen korvattavuutta arvioitaessa huomioon on otettava samat kriteerit, joita jo aiemmin käytiin läpi kuntoutustarpeen arviointikriteerien kohdalla.

Kuntoutuksena korvattavan koulutuksen taso katsotaan yleensä riittäväksi, jos se vastaa sitä koulutustasoa, joka kuntoutujalla oli ennen vammaa tai sairautta, eikä aiheuta ansion

alenemaa. Näin ollen esim. autonasentajalle, kampaajalle tai kirvesmiehelle voidaan korvata jokin muu toisen asteen ammatillinen perustutkinto. Samoin pelkästään työkokemuksen kautta ammattitaitonsa hankkineelle vailla perustutkintoa olevalle kuntoutujalle voidaan korvata ammatillinen perustutkinto, jollei työllistyminen muilla keinoin ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista.

Vastaavasti AMK-tutkinnon tai tiede- ja taidekorkeakoulututkinnon suorittaneelle voidaan korvata jokin muu soveltuva korkeakoulututkinto. Tässä suhteessa ei yleensä ole perustetta ainakaan pelkästään opintojen keston perusteella tehdä eroa AMK- ja muun korkeakoulututkinnon välillä, koska tutkintojen suoritusajassa ei ole olennaisia eroja, joskin eräitä poikkeuksia on (esim. lääkärit). AMK-tutkinnon voi lyhimmillään suorittaa 3,5 vuoden ajassa, kun taas 180 op:n laajuinen alempi korkeakoulututkinto on suoritettavissa kolmen vuoden aikana. AMK-tutkinnon laajuus voi olla enimmillään 270 op, jolloin opiskeluaika on 4,5 vuotta, kun taas alemman korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettava ylempi korkeakoulututkinto on yleensä 120 op:n laajuinen ja opiskeluaika vastaavasti kaksi vuotta.

Korvattavan koulutuksen laatu ei määräydy suoraan kuntoutujan aiemman koulutuksen laadun perusteella. Usein esim. AMK-tutkinto voi olla terveydellisesti paremmin soveltuva ja työllistymisen kannalta ja joissakin tapauksissa myös entinen ansiotaso huomioon ottaen parempi vaihtoehto kuin ammatillinen perustutkinto. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneet sijoittuvat useimmiten ns. suorittavaan työhön, jolloin esim. raajojen toiminnanrajoitteet ovat este työssä suoriutumiselle, kun taas AMK-tutkinnon suorittaneet voivat hakeutua heille terveydellisesti paremmin soveltuviin asiantuntija- tai esimiestehtäviin. Tosin aina ennen koulutussuunnitelman hyväksymistä on joka tapauksessa selvitettävä, mitkä ovat kuntoutujan mahdollisuudet sijoittua aikanaan terveydentilan kannalta sopiviin työtehtäviin.

Korkea vuosityöansio ennen vahinkohetkeä voi myös puoltaa esim. AMK-tutkinnon tai tiedekorkeakoulututkinnon suorittamista, vaikka koulutustaso olisi aikaisemmin ollut matalampi. Erityisesti tämä korvattavaksi jäävään ansionalenemaan liittyvä näkökulma korostuu niiden henkilöiden kohdalla, joilla on vielä kohtuullisen pitkä työura edessään uudelleenkoulutuksen jälkeen.

Joissain tilanteissa voidaan merkitystä antaa kuntoutujan omalle motivaatiolle sekä sille, miten nopeasti kuntoutusselvittely on edennyt. Esim. tilanteissa, joissa kuntoutujalla olisi vuosityöansionsa perusteella oikeus esim. kaksi vuotta kestäviin ammatillisiin opintoihin, AMK-opintoja voidaan suositella korvattavaksi vastaavat kaksi vuotta, jos kuntoutuja on AMK-opintoihin erityisen motivoitunut. AMK-opintoja voidaan tukea tapauskohtaisesti kokonaan, jos ratkaisu selvästi lyhentää kokonaisselvittelyaikaa.

AMK-tutkinto on perustutkintoa vaativampi ja teoreettisempi, joten kuntoutujan kannalta sen suorittamisessa voi tulla perustutkintoon verrattuna enemmän ongelmia. Kuntoutujan kognitiiviset edellytykset suoriutua tutkinnosta tuleekin ottaa huomioon korvattavuutta arvioitaessa. Jos opiskeluvalmiuksien suhteen on jo alusta alkaen perusteltuja epäilyksiä, voidaan koulutusta puoltaa korvattavaksi esim. sillä varauksella, että ensivaiheessa koulutusajasta korvataan ns. koekoulutuksena yksi vuosi, ja jos olennaisia ongelmia ei ole ilmaantunut, korvataan myös loppuosa. Jos taas kuntoutujalla on olennaisia ongelmia opiskelussa, joudutaan kuntoutusselvittelynä pohtimaan mahdollisuuksia tukiopetukseen tai jopa opintojen vaihtamiseen.

Aina uudelleenkoulutukseen ei ole edellytyksiä. Muita keinoja tulee harkittavaksi esim. silloin, kun kuntoutuja on jo niin iäkäs, että odotettavissa oleva työssäoloaika koulutuksen jälkeen jäisi vain muutaman vuoden mittaiseksi. Samoin muita ammatillisen kuntoutuksen muotoja tulee harkittavaksi silloin, kun kykytestien johtopäätöksenä on, että opiskeluedellytykset esim. kognitiivisten valmiuksien osalta ovat heikot.

5. Kuntoutusasian vireille saattaminen

Lainkohta

11 § Kuntoutusasian vireille saattaminen.

Jos korvattavasta vammasta aiheutuu pitkäaikaisia rajoituksia työ- ja toimintakyvylle ja ansiomahdollisuuksille, vakuutuslaitoksen tulee omasta aloitteestaan viipymättä saattaa 5 §:ssä tarkoitettu kuntoutusasia vireille ja huolehtia kuntoutustarpeen selvittämisestä ja kuntoutukseen ohjaamisesta. Tässä tarkoitetun kuntoutuksen tarve ja mahdollisuudet

tulee tarvittaessa selvittää vakuutuslaitoksen toimesta ennen kuin vahingoittuneelle voidaan myöntää pysyvä eläke.

Kuntoutusaloitteen voi tehdä myös vahingoittunut, työnantaja, sairaanhoitolaitos, työvoimaviranomainen tai muu kuntoutusasiaa selvittävä henkilö. Vakuutuslaitoksen tulee aloitteen johdosta viipymättä ryhtyä toimenpiteisiin kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien selvittämiseksi.

Jos aloite tämän lain mukaisesta kuntoutuksesta on hylätty, vakuutuslaitoksen tehtävänä on huolehtia siitä, että työntekijälle annetaan tietoja muista kuntoutusmahdollisuuksistaan ja että hänet ohjataan kuntoutustarvettaan vastaavaan kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa. (506/2003)

Perustelut

11 §. Kuntoutusasian vireille saattaminen. Vireille saattamista koskeva säännös on uusi. Tapaturmavakuutuslaissa on jo nyt ollut vakuutuslaitoksen selvittämisvelvollisuutta koskeva säännös, joka on velvoittanut korvausasian selvittämiseen myös kuntoutusasioissa.

Kuntoutusasian saa aina vireille vahingoittunut, työnantaja, sairaanhoitolaitos, sosiaali- ja työviranomaiset sekä muukin henkilö, joka hoitaa kuntoutusasiaa.

Erityinen toimimisvelvollisuus vakuutuslaitoksella on silloin, kun on kyse ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteistä. Tarkoituksena on, että vahingoittuneelle ei yleensä annettaisi selviä tapauksia lukuun ottamatta päätöstä pysyvästä eläkkeestä tai liikennevakuutuksen jatkuvasta korvauksesta, ennen kuin kuntoutusmahdollisuudet on selvitetty vakuutuslaitoksen tai jonkin muun tahon toimesta. Tällä säännöksellä halutaan tehostaa kuntoutusasioiden hoitoa. Tällöin myös vahingoittuneen edellytetään osallistuvan kuntoutukseen.

Vakuutuslaitoksen tulee tällaisen aloitteen saatuaan ryhtyä toimenpiteisiin kuntoutustarpeen selvittämisen käynnistämiseksi. Kuntoutustarpeen selvittämiseksi

riittää lääkärinlausunnoista saatava tieto silloin, kun vamman vaikeus selvästi estää työhön paluun kaikkeen työhön.

Muu kuin ammatillinen kuntoutus hoidetaan yleensä kunnallisessa terveydenhuollossa tai sosiaalitoimen kautta eikä erillistä aloitetta kuntoutukseen tarvita vakuutusjärjestelmien taholta. (HE 259/90, s. 44)

Pykälän 3 momentissa on yhteistyöhön velvoittava säännös. Säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi nykyisestä siten, että vakuutuslaitoksen tehtävänä olisi huolehtia siitä, että työntekijälle annetaan tietoja muista kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan tarpeen mukaan asianmukaiseen kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin. Tämä tapahtuisi yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa. (HE 164/2002, s. 14).

Ohje

Kuntoutuslaissa on lähdetty siitä, että pysyvää ansionmenetyskorvausta ei tulisi vahvistaa maksettavaksi ennen kuin kuntoutusmahdollisuudet on selvitetty. Toisaalta jos vakuutuslaitos tekee kuntoutuksen osalta kielteisen ratkaisun, päätökseen tulisi tarpeen mukaan sisällyttää ohjaus hakea kuntoutuskorvausta muualta, esim. Kelalta tai työeläkeyhtiöltä.

Usein kuntoutusmahdollisuuksien selvittelyä hoitaa vakuutuslaitoksen toimeksiannosta jokin palveluntuottaja. Vaikka kuntoutusasiassa annettaisiin tällainen toimeksianto, vakuutuslaitos vastaa selvittelystä ja siitä, että se hoidetaan ilman aiheettomia viivytyksiä. Vastuu joutuisuudesta edellyttää mm. sitä, että vakuutuslaitos seuraa aktiivisesti kuntoutusselvittelyn etenemistä.

Riippumatta siitä, käytetäänkö selvittelyssä palveluntuottajaa, selvittämisvelvollisuus on aina korvaavalla vakuutuslaitoksella. Vakuutuslaitos hankkii kuntoutusasian ratkaisemisessa tarvittavat asiakirjat käyttöönsä liikennevakuutuslaissa olevien tiedonsaantisäännösten nojalla. Joutuisaan käsittelyyn sisältyy mm. se, että kaikki tarvittavat selvitykset hankitaan mahdollisuuksien mukaan samalla kertaa.

Käyttäessään kuntoutusselvittelyssä ulkopuolista palveluntuottajaa vakuutuslaitos hankkii ja toimittaa kuntoutuksen selvittämiseksi tarpeelliset asiakirjat palveluntuottajalle. Kuntoutusta selvittävä palveluntuottaja voi sekin vakuutuslaitoksen suostumuksella käyttää selvittelyssä jotakin ulkopuolista palveluntuottajaa. Tälle toiselle palveluntuottajalle kuntoutusasian asiakirjoja voidaan luovuttaa lähtökohtaisesti vain kuntoutujan antaman suostumuksen perusteella.

Jos kuntoutusasiassa tehdään kielteinen päätös, tulee vakuutuslaitoksen kuntoutuslain 11 §:n 3 momentin mukaisesti huolehtia siitä, että kuntoutujalle annetaan tietoja muista kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan kuntoutustarvettaan vastaavaan kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa.

Joissakin tapauksissa joudutaan toteamaan, ettei alkuperäinen suunnitelma ole toteutettavissa esim. terveydellisten rajoitteiden tai puutteellisten koulutusedellytysten vuoksi. Näiden tilanteiden varalta kuntoutuslain 6 §:n 2 momentissa on säännös siitä, että jos toimenpiteiden kestäessä havaitaan, ettei kuntoutujalla ole edellytyksiä kuntoutukseen tai se muutoin havaitaan hänelle soveltumattomaksi, kuntoutuksen alaa voidaan muuttaa tai se voidaan kokonaan lopettaa.

6. Kuntoutuksen käytettävissä olevat keinot

Lainkohta

6 § Työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen korvattavat kustannukset

Työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen kustannuksina korvataan:

1. kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset;
2. työ- ja koulutuskokeilut;
3. työhönvalmennus kuntoutujan entisessä tai uudessa työssä taikka työklinikassa tai muussa vastaavassa laitoksessa;

4. tarvittava ja riittävä koulutus kuntoutujalle soveltuvaan työhön tai ammattiin ja tällaisen koulutuksen suorittamiseksi välttämätön valmentava yleissivistävä peruskoulutus sekä opiskelusta ja opintovälineistä aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset;
5. kuntoutuksesta aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset;
6. elinkeinon tai ammatin harjoittamisen tukemiseksi avustus tai koroton laina työvälineiden ja työkoneiden hankkimista ja oman yrityksen perustamista tai muuttamista varten;
7. kuntoutujan käyttöön tarkoitetut apuvälineet ja laitteet sekä niihin rinnastettavat rakenteet, jotka ovat tarpeellisia työtehtävistä suoriutumisessa vamman tai sairauden aiheuttamat toiminnanrajoitukset huomioon ottaen;
8. vaikeasti vammaiselle avustus tai koroton laina kulkuneuvon hankkimiseksi asunnon ja työpaikan välisiä matkoja varten, jos kulkuneuvon tarve johtuu vamman aiheuttamista rajoituksista käyttää yleisiä kulkuneuvoja;
9. vaikeasti vammaiselle ylimääräiset työstä ja opiskelusta aiheutuvat matkakustannukset, kun vamma estää käyttämästä yleisiä kulkuneuvoja; sekä
10. muut näihin rinnastettavat kuntoutuskustannukset.

Jos ansiomahdollisuuksien parantamiseksi tehtävien toimenpiteiden kestäessä havaitaan, ettei kuntoutujalla ole edellytyksiä kuntoutukseen tai se muutoin havaitaan hänelle soveltumattomaksi, kuntoutuksen alaa voidaan muuttaa tai se voidaan kokonaan lopettaa.

Perustelut

6 §. Työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen korvattavat kustannukset. Pykälä eroaa sanamuodoltaan voimassa olevien lakien luettelemista ammatillisen kuntoutuksen muodoista, mutta se kattaa olennaisesti samat kuntoutuksen muodot, joita jo tähän asti on korvattu. Uusia kuntoutuksen muotoja ovat 7 kohdassa määritellyt työtehtävistä suoriutumisen apuvälineet ja laitteet sekä 8 kohdassa tarkoitettu vaikeasti vammaiselle myönnettävä avustus tai laina asunnon ja työpaikan välisillä matkoilla tarvittavaa kulkuneuvoa varten. Muilta osin on tehty eräitä laajennuksia esimerkiksi yritystoiminnan tukemiseksi annettavan avustuksen tai lainan nykyistä monipuolisempia käyttömahdollisuuksia varten.

Ammattikoulutukseen pääsemistä varten tarvitaan eräissä tapauksissa aikaisemman koulupohjan täydentämistä ja sen korvaaminen on nyt otettu mukaan lakiin. Sitä on jo viime vuosina käytännössä korvattu.

Kuntoutuskustannuksina korvataan myös kuntoutuksesta aiheutuvat kohtuulliset opiskelu- ja matkakustannukset.

1. Kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset

Tällaisia tutkimuksia voivat olla terveydenhuollon piirissä tehtävät työkykyä selvittävät tutkimukset, työhallinnon toimesta tapahtuva ammatinvalinnanohjaus ja vajaakuntoisten työhönsijoituspalvelun erilaiset työ- ja suorituskykyä selvittävät toimenpiteet, vammaispalvelulain mukainen ja muu kuntoutusohjaus tai vakuutuslaitoksen tai Vakuutusalan Kuntouttamiskeskuksen toimesta järjestettävät työkunnon arviointi- ja työklinikkatutkimukset. Tutkimukset ovat yleensä maksuttomia kuntoutettavalle. Tutkimukset ovat nykyäänkin korvattavia, jos ne ovat maksullisia, koska tapaturmakorvausta saavien invalidihuollosta annetun lain ja liikennevakuutuskorvausta saavien invalidihuollosta annetun lain, jäljempänä voimassa olevat lait, 2 §:n mukaan kuntoutusta on korvattu tarpeellisten tutkimusten perusteella.

2. Työ- ja koulutuskokeilut

Tähän ryhmään kuuluvat sellaiset nykyään korvatut työ- ja koulutuskokeilut, joilla selvitetään kuntoutettavan mahdollisuuksia selviytyä tietynlaisesta työstä tai koulutuksesta. Työkokeiluja tehdään esimerkiksi entisessä tai uudessa työpaikassa taikka työklinikassa tai vastaavassa kuntoutuslaitoksessa. Työkokeiluista aiheutuu yleensä ansionmenetys kuntoutusajalta sekä työkokeilussa käynnistä lähinnä matkakuluja sekä joskus ylimääräisiä asumiskustannuksia tai muita lisäkustannuksia.

3. Työhönvalmennus

Työhönvalmennus on kuntoutusta, jota annetaan entisessä tai muussa työpaikassa tai työklinikalla tai vastaavassa laitoksessa. Työpaikan kanssa sovitaan määräaikaisesta valmennusjaksosta, jolla pyritään työllistymiseen. Työhönvalmennus on sisältynyt

voimassa olevien lakien 2 §:ään. Työhönvalmennus voi olla itsenäistä kuntoutusta tai se järjestetään oppilaitoksessa tai vastaavassa tapahtuvan kuntoutuksen jälkeen työhönsijoittumismadollisuuksien parantamiseksi. Sitä voidaan korvata myös yritystoiminnan alkuvaiheessa henkilölle, jolle on myönnetty yritystoiminnan tukemiseksi avustusta tai lainaa.

Työhönvalmennuksen kustannukset ovat vastaavat kuin työkokeilunkin, jos valmennus tapahtuu työpaikalla. Työklinikan tai muun laitoksen tutkimuskustannukset korvataan myös vastaavasti.

4. Tarvittava ja riittävä koulutus kuntoutettavalle soveltuvaan työhön tai ammattiin mukaan lukien tämän koulutuksen edellyttämä yleissivistävä peruskoulutus sekä opiskelusta ja opintovälineistä aiheutuneet tarpeelliset kustannukset

Kuntoutuksena korvataan tarpeellinen ja riittävä koulutus soveltuvaan työhön tai ammattiin. Ehdotettu säännös vastaa voimassa olevien lakien 2 §:ää. Siihen on selvyyden vuoksi lisätty peruskoulutuksen korvaaminen eräissä tapauksissa, joissa sitä on käytännössä jo tähän mennessä korvattu, vaikka siitä ei ole ollut laissa erillistä mainintaa.

Koulutuksen tarpeellisuus edellyttää, että kuntoutuksen tarve johtuu korvatusta vahinkotapahtumasta. Riittävää koulutusta määriteltäessä lähdetään siitä menetyksestä, joka kuntoutettavalle on aiheutunut korvattavan vahinkotapahtuman vuoksi. Riittävällä koulutuksella tarkoitetaan koulutusta, joka johtaa sellaiseen työhön tai ammattiin, josta kuntoutettava voi saada pääasiallisen toimeentulonsa. Kuntoutettava on vamman tai sairauden vuoksi saattanut menettää ammattinsa kokonaan, soveltuvuuden koulutuksensa pohjalta tiettyihin töihin tai hän on menettänyt työpaikan, mutta ammattikoulutusta tai työkokemusta voidaan edelleen käyttää muuhun työhön. Korvattavan koulutuksen tarpeellisuutta, kestoa ja tasoa määrättäessä nämä seikat vaikuttavat kuntoutustarpeen arviointiin. Koulutusta voidaan antaa joko kokonaan uuteen ammattiin tai täydentää aikaisempaa koulutusta ja laajentaa sitä.

Koulutuksen kesto ei ole suoraan sidottu esimerkiksi aiemman menetetyn ammatin vuoksi hankitun koulutuksen kestoon. Ammattikoulutus voidaan korvata myös sellaiselle henkilölle, jolla ei ole aikaisemmin ollut koulutusta, mikäli se on tarpeellista työhön

palaamisen ja ansiomahdollisuuksien turvaamiseksi vastaavan tasoisena kuin mitä vahingoittunut on menettänyt työtapaturman, ammattitaudin tai liikennevahingon vuoksi. Koulutusta suunniteltaessa tulee myös ottaa huomioon uuden työn tai ammatin soveltuvuus työntekijälle.

Korvattavalla yleissivistävällä peruskoulutuksella tarkoitetaan sellaista koulutusta, joka mahdollistaa ammatilliseen koulutukseen pääsyn tai koulutuksen toteuttamisen. Tällaista on esimerkiksi peruskoulun tai muiden tarpeellisten lisäopintojen korvaaminen henkilölle, joka ei aiemmalla koulutuksella voi hakeutua esimerkiksi keskiasteen oppilaitoksiin. Korvattavia ovat myös koulutuksen aikana sen tukemiseksi tarpeelliset tuki- ja lisäopinnot.

Liikennevakuutuksen piirissä kuntoutettava voi olla lapsi tai nuori, joka vielä on peruskoulussa tai keskiasteen koulutuksessa. Tällainen koulutus kuuluu pääsääntöisesti koululainsäädännön perusteella kunnan kustannettavaksi. Vakuutuslaitokset eivät korvaa tätä koulutusta, koska siitä ei aiheudu vahingoittuneelle kustannuksia. Siltä osin kuin tällaisen koulutuksen mahdollisesti aiheuttamat lisäkustannukset tulisivat vahingoittuneen kustannettaviksi, korvataan ne kuntoutuksena.

Opiskelukustannuksia voivat olla esimerkiksi tarpeellisten opintovälineiden hankkiminen, opiskelumaksu ja muut opetuksesta tai valmennuksesta tai vastaavasta aiheutuvat menot sekä matkakustannukset. Korvattavia olisivat myös korvauksen saajan lisääntyneet elatusmenot, jotka johtuvat siitä, että hän joutuu kuntoutuksen vuoksi siirtymään pois kotipaikkakunnaltaan. Tällaisia voivat olla lisääntyneet ruoka- ja asumiskustannukset.

5. Kuntoutuksesta aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset

Kuntoutuksesta aiheutuvina kustannuksina korvataan myös edellä 1–4 kohdassa tarkoitetuista kuntoutustoimenpiteistä aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset. Matkoilla tarkoitetaan kuntoutettavan matkoja kotoa kuntoutuslaitokseen tai oppilaitokseen tai vastaavaan ja takaisin. Kohtuullisuus tarkoittaa edullisimman sellaisen kulkuneuvon käyttämistä, joka on vamman puolesta mahdollinen.

6. Avustus tai koroton laina elinkeinon tai ammatin harjoittamisen tukemiseksi

Tämä kuntoutuksen muoto sisältyy kumpaankin voimassa olevaan lakiin. Avustuksen ja lainan käyttötarkoitukset on kirjoitettu nykyistä väljemmiksi, jotta näitä kuntoutusmuotoja voidaan käyttää entistä tarkoituksenmukaisemmin. Päätarkoituksena on avustuksen tai lainan antaminen elinkeinon tai ammatin vaatimien työvälineiden ja -koneiden hankkimiseksi sekä oman yrityksen perustamiseksi. Elinkeinosta riippuen tukea voidaan antaa myös kiinteisiin rakennuksiin, jotka eivät ole työvälineitä tai -koneita. Samoin tukea voidaan antaa oman yrityksen kehittämiseen tai esimerkiksi tuotantosuunnan muuttamiseen Tämä laajennus on tarpeen, koska tapaturmavakuutuksen tai liikennevakuutuksen perusteella korvausta saava kuntoutettava voi olla jo ennestään yrittäjä tai ammatinharjoittaja. Avustuksen päätarkoitus on edelleen työvälineiden ja koneiden hankintakustannusten kattaminen ja muuhun myönnetään pääasiassa lainaa.

7. Kuntoutettavan käyttöön tarkoitetut apuvälineet ja laitteet sekä niihin rinnastettavat rakenteet, jotka ovat tarpeellisia työtehtävistä suoriutumisessa

Apuvälineiden ja -laitteiden korvaaminen on uusi kuntoutusetuus, jota tarvitaan, jotta kuntoutettava vamman rajoituksista huolimatta pystyy sijoittumaan uuteen työhön tai palaamaan entiseen työhön.

Apuvälineet ja laitteet ja niihin rinnastettavat rakenteet annetaan vakuutuslaitoksen kustannuksella vahingoittuneen käyttöön ja ne jäävät tarvittaessa vakuutuslaitoksen omistukseen. Vakuutuslaitoksella on tällöin niihin myös irrottamisoikeus. Jos laitteita ja järjestelyjä korvataan kuntoutuksena, niistä on aina etukäteen sovittava kuntoutettavan työnantajan kanssa. Laitteita ja rakenteita korvattaessa on otettava huomioon myös työpaikan pysyvyys. Korvattavia ovat apuvälineet ja laitteet sekä rakenteet, joiden avulla kuntoutuja voidaan mahdollisimman pitkälti vamman rajoituksista huolimatta työllistää työpaikalla muiden työntekijöiden tavoin. Tarvittavien järjestelyjen tulee myös olla sellaisia, että ne eivät aiheuta haittaa muiden henkilöiden työskentelylle.

Korvattavia apuvälineitä voivat olla esimerkiksi irralliset apuvälineet, kuten työskentelyä helpottavat atk-laitteet näkövammaisille, tai ammattikohtaiset erikoisvarusteet, kuten autonajoa helpottavat välineet autonkuljettajan työssä. Kuntoutus voi edellyttää myös

apuvälineisiin rinnastettavien rakenteiden järjestämistä työpaikalla, kuten työpaikan kulkuesteiden poistamista, pölyttömän työpisteen varustamista ja niin edelleen. Apuvälineisiin rinnastettavia rakenteita voivat olla myös työkoneisiin, niiden hallintalaitteisiin ja sijaintiin liittyvät muutokset.

Apuvälineitä ja rakenteita voidaan korvata kohtuullisessa määrin uudelleen työpaikan vaihdon vuoksi ja erityisesti silloin, kun työpaikan vaihto johtuu vamman aiheuttamista rajoituksista.

Pykälän perusteella ei kuitenkaan korvata sellaisia muutoksia, joita työpaikan ja työn terveellisyydestä ja turvallisuudelta edellytetään työturvallisuuslainsäädännön mukaan.

8. Avustus tai koroton laina vaikeasti vammaiselle asunnon ja työpaikan välisillä matkoilla tarvittavaa kulkuneuvoa varten

Avustuksia tai lainaa myönnetään auton tai muun kulkuneuvon hankkimista varten silloin, kun kulkuneuvon tarve johtuu vamman aiheuttamista rajoituksista käyttää julkisia kulkuneuvoja työmatkojen tekoon. Tarve voi johtua liikuntavammasta, mutta myös muusta vammasta, joka aiheuttaa rajoituksia käyttää yleisiä kulkuneuvoja.

Jos vaikeavammainen tarvitsee autoa työvälineenä, voidaan siihen antaa edelleen avustusta tai korotonta lainaa 6 kohdan mukaan. Vamman aiheuttamina kuntoutuskustannuksina korvataan lisäksi lisävälineet, kuten käsihallintalaitteet, joiden tarve johtuu korvatusta vammasta.

Avustusta tai lainaa myönnetään kohtuullisen hankintahinnan määrä kokonaisuudessaan lukuun ottamatta autoveron palautuksen määrää, kun kuntoutettava hankkii kulkuneuvon vamman jälkeen ensimmäistä kertaa eikä hänellä aikaisemmin ole ollut tällaista kulkuneuvoa. Jos kulkuneuvon tarve johtuu tämän säännöksen edellyttämällä tavalla korvattavasta vammasta, myönnetään avustusta tai lainaa myös kulkuneuvoa vaihdettaessa ja tällöin otetaan huomioon aikaisemman kulkuneuvon myynnistä saatu määrä vähennyksenä.

9. Vaikeasti vammaiselle työn ja opiskelun vuoksi tehdyistä matkoista aiheutuvat ylimääräiset kustannukset

Tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen perusteella on aiheellista korvata sellaiset matkat, joiden tarve johtuu vaikeavammaisen työstä tai opiskelusta. Kustannukset korvataan siltä osin kuin vamma aiheuttaa lisäkustannuksia kuntoutettava aiempiin kustannuksiin verrattuna. Edellytyksenä on myös se, että vamma estää käyttämästä yleisiä kulkuneuvoja.

Korvattavia matkakustannuksia ovat ainoastaan 5 kohdan ja kyseessä olevan kohdan korvattavat matkakustannukset. Vammasta aiheutuvia vapaa-ajan matkojen lisäkustannuksia korvataan erikseen muun muassa tapaturmavakuutuslain mukaisella haittarahalla ja liikennevakuutuslain mukaisella pysyvän vian ja haitan korvauksella.

Vammaispalvelulain mukaan kunta antaa vaikeasti vammaiselle kuljetuspalveluja työ- ja opiskelumatkoja varten sekä lisäksi tietyn määrän matkoja kuukaudessa vapaa-ajan tarkoituksia varten. Kunta voi periä näistä korvausta vammaiselta. Vakuutuslaitos maksaa korvauksen kunnalle vain siltä osin kuin edut vastaavat toisiaan.

Opiskelulla tarkoitetaan opiskelua oppilaitoksessa tai kurssimuotoisessa opiskelussa taikka yksityisopiskelua, jos vamma rajoittaa mahdollisuuksia osallistua muunlaiseen koulutukseen. Matkakustannuksia ei korvata siltä osin kuin kuntoutettavalla on oikeus saada kunnalta koululainsäädännön nojalla.

10. Muut näihin rinnastettavat kuntoutuskustannukset

Tämän kohdan säännöksellä mahdollistetaan sellaisten kuntoutusmuotojen korvaaminen, jotka eivät sisälly edellä oleviin kohtiin, mutta jotka täyttävät 2 §:ään sisältyvät kuntoutuksen tavoitteet. Täydentävä säännös on tarpeen kuntoutuksen monimuotoisuuden ja kuntoutusmuotojen kehittymisen vuoksi. Korvaamisen edellytyksenä on tällöinkin aina työtapaturmasta, ammattitaudista tai liikennevahingosta aiheutuva kuntoutuksen tarve. Kuntoutuskustannukset korvataan siltä osin kuin ne ovat tarpeellisia ja kohtuullisia.

Pykälän 2 momentissa on kaikkea ammatillista kuntoutusta koskeva säännös menettelystä silloin, kun osoittautuu, että kuntoutujalla ei ole edellytyksiä kuntoutukseen tai se on hänelle soveltumaton. Kuntoutuksen alaa voidaan tällöin muuttaa tai se voidaan keskeyttää. Tällaisia tilanteita aiheutuu muun muassa, jos koulutustavoitteet osoittautuvat liian vaativiksi tai jos koulutus esimerkiksi terveydellisistä syistä osoittautuu soveltumattomaksi kuntoutujalle.

(HE 259/90, s. 37–40)

6.1. Kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset

Kuntoutustarvetta selvittävät tutkimukset voivat olla osatyökykyisten työ- ja suorituskykyä selvittävät ja edistävät toimet taikka terveydenhuollon piirissä tehtävät työkykyä selvittävät tutkimukset. Ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuksien kartoittamiseen voi saada apua kotikunnan tai työllisyysalueen (aiemmin TE-toimiston) palveluista tai vakuutusyhtiön toimeksiannosta yksityisiltä kuntoutuksen palveluntuottajilta.

Kuntoutuspalvelut

Vakuutusyhtiö voi tarpeen mukaan hankkia liikennevahingoissa vahingoittuneille ammatillisen kuntoutuksen asiakkaille kuntoutuksen ohjauspalveluita yksityisiltä kuntoutuksen palveluntuottajilta ja osin myös terveydenhuollon toimintayksiköiltä. Näitä palveluita ovat mm. työ- ja toimintakyvyn arviointipalvelut, kuntoutustarveselvitykset, urasuunnittelu- ja resurssiselvitykset ja työhönpaluusuunnitelmat, minkä lisäksi näihin voi liittyä esim. työkokeiluja.

Varsinaisen terveyden- ja sairaanhoidon lisäksi jotkut terveydenhuollon toimintayksiköt, käytännössä kuntoutustutkimusyksiköt, suorittavat myös terveydentilan ja työkyvyn arviointitutkimuksia. Niissä tarkastelunäkökulma on selkeästi lääketieteellinen.

6.2. Työ- ja koulutuskokeilut

Työkokeilu työpaikalla

Työkokeilu työpaikalla on kokeilu, jossa selvitetään kuntoutujan mahdollisuudet suoriutua työtehtävistä vahingosta aiheutuneista rajoitteista huolimatta. Sen avulla voidaan myös laajemmin selvittää suunnitellun työn soveltuvuutta mm. kuntoutujan oman motivaation kannalta.

Työkokeilu voidaan järjestää esim. omalla työnantajalla tai vieraalla työnantajalla. Usein sopivan työkokeilupaikan löytäminen oman työnantajan ulkopuolelta edellyttää yhteistyötä kuntoutuksen palveluntuottajan kanssa.

Työkokeilun pituus määritetään tapauskohtaisesti. Jos työkokeilun tavoitteena on selvittää suunnitellun työn sopivuus terveydellisten rajoitteiden kannalta, kokeilun pituus on yleensä 1–3 kk. Enimmäispituus on yleensä enintään 6 kk.

Työkokeilun tavoitteet ja aikataulu kirjataan työkokeilulle laadittavaan suunnitelmaan. Työkokeilun tavoitteiden toteutumista arvioidaan työkokeilun jälkeen laadittavassa arvioinnissa.

Koulutuskokeilut

Koulutuskokeilu on kokeilu, jossa selvitetään, mikä opetusvaihtoehto olisi sovelias kuntoutujalle, ja mitkä ovat kuntoutujan valmiudet suoriutua suunnitelluista opinnoista. Koulutuskokeilujen järjestäminen voi sisältyä esim. kuntoutuslaitosten tai oppilaitosten palveluihin. Käytännössä koulutuskokeilut ovat melko lyhyitä jaksoja, jotka sisältävät esim. tutustumiskäyntejä eri oppilaitoksiin.

Sopimukset ja vakuutusturva vahinkojen varalta

Työkokeilusta tehdään kokeilupaikan tarjoavan työnantajan, kuntoutujan ja vakuutuslaitoksen kesken sopimus. Kyseessä ei ole työsopimus. Sijoittajana olevalle työnantajalle ei aiheudu palkkakustannuksia eikä muitakaan palkan sivukuluja.

Korvausvastuussa oleva vakuutuslaitos järjestää kuntoutujalle riittävän tapaturmavakuutusturvan työ- ja koulutuskokeilun ajalle. Lisäksi työ- ja koulutuskokeilun ajaksi on suositeltavaa hankkia vastuuvakuutusturva.

6.3. Työhönvalmennus

Työhönvalmennusta voidaan käyttää joko:

1. keinona, jolla parannetaan kuntoutujan mahdollisuuksia suoraan sijoittumiseen työhön tai
2. keinona, jolla parannetaan kuntoutujan mahdollisuuksia työllistyä ammatillisena kuntoutuksena korvatun koulutuksen suorittamisen jälkeen.

Työhönvalmennus, jonka tavoitteena on kuntoutujan suora sijoittuminen työhön, on ohjattua käytännön työharjoittelua, sillä ammattialalla, joka soveltuu kuntoutujalle. Työhönvalmennuksella kohennetaan kuntoutujan ammatillisia valmiuksia suunnitellussa työssä ja sen tavoitteena on suora työllistyminen työhönvalmennuksen jälkeen. Työhönvalmennusta voi edeltää myös työkokeilu. Työkokeilusta ks. tämän ohjeen luku 6.2.

Kuntoutusohjelman jälkeisen työhönvalmennuksen edellytyksenä on, että siihen turvautumiseen on joitakin erityisiä kuntoutujaan ja/tai kuntoutusohjelmaan liittyviä syitä. Tällaisia erityisiä syitä voivat olla esim. korvattu vamma tai sairaus ja siitä aiheutuvat rajoitteet, kuntoutusohjelmaan sisältyneen koulutuksen lyhyt kesto sekä kuntoutujan ikä, työkokemuksen puute ja poissaolo työmarkkinoilta.

Erityistä perustetta kuntoutusohjelman jälkeiseen työhönvalmennukseen ei muodosta esim. pelkästään työllistymisen vaikeus yleisen yhteiskunnallisen heikon työmarkkinatilanteen vuoksi. Kuntoutusohjelman jälkeiseen työhönvalmennukseen ei myöskään ole erityisiä perusteita, jos kuntoutujan kuntoutusohjelmaan on sisältynyt korkeakoulututkinto tai jokin muu koulutus, joka on kestoltaan pitkä ja joka sisältää käytännön harjoittelua. Mikäli korvattava vamma vaikeuttaa merkittävästi työllistymistä, voidaan em. kuntoutusohjelman jälkeen harkita työhönvalmennusta työllistymisen tueksi.

Työhönvalmennuksen kesto määritellään tapauskohtaisesti. Työhönvalmennuksen kesto on kuitenkin yleensä aina enintään 6 kuukautta. Mikäli työhönvalmennuksen tarkoituksena on suora sijoittuminen työhön ja kuntoutusohjelmassa olisi tarve turvautua

tätä pidempikestoiseen työhönvalmennukseen, tulee kuntoutusohjelmaksi harkita työhönvalmennuksen asemesta esim. oppisopimuskoulutusta.

Koulutuksen jälkeisen työhönvalmennusjakson pituus on pääsääntöisesti 2–3 kuukautta ja aina enintään 6 kuukautta. Työhönvalmennuksesta pyritään sopimaan ensi sijassa sellaisen työnantajan kanssa, jolla on realistisia mahdollisuuksia solmia työsopimus valmennusjakson päätyttyä. Jos työhönvalmennusjakso ei johda työllistymiseen, voidaan työhönvalmennusta tarvittaessa jatkaa, mutta tällöin on useimmiten syytä vaihtaa työhönvalmennuspaikkaa. Koulutusohjelman jälkeisen työhönvalmennusjakson ajalta kuntoutuja saa edelleen ansionmenetyskorvausta.

Ellei työhönvalmennusta järjestetä omalla työnantajalla työsuhteessa, työhönvalmennuksesta tehdään valmennuspaikan tarjoavan työnantajan, kuntoutujan ja vakuutuslaitoksen kesken sopimus. Kyseessä ei ole työsopimus. Työhönvalmennuspaikan tarjoavalle työnantajalle ei aiheudu palkkakustannuksia eikä muitakaan palkan sivukuluja.

Korvausvastuussa oleva vakuutuslaitos järjestää kuntoutujalle riittävän tapaturmavakuutusturvan työ- ja koulutuskokeilun ajalle.

6.4. Koulutus työhön tai ammattiin

6.4.1. Tarvittava ja riittävä koulutus ja välttämätön valmentava yleissivistävä peruskoulutus

Kun kuntoutuja on korvatun vamman tai sairauden vuoksi menettänyt ammattinsa, tulee usein kuntoutuskeinoksi kouluttautuminen uuteen ammattiin, jos suora työhönsijoittuminen ei ole mahdollista. Koulutusta käsitellään tässä ohjeessa tarkemmin oman otsikkonsa alla luvussa 7.

Lisäksi kyseeseen voivat tulla koulutuksen suorittamiseksi välttämättömät muut opinnot. Tällaisena valmentavana koulutuksena voidaan korvata joko aikoinaan puutteelliseksi jääneen perusopetuksen täydentämistä, erilaista perus- tai ammattitutkintoon valmentavaa koulutusta tai valmennuskursseja. Kyseistä opetusta järjestävät mm. eri ammattiopistot, aikuis-koulutuskeskukset, kansalais- ja työväenopistot sekä ainejärjestöt.

Lisätietoa näistä saa opetuksentarjoajien lisäksi esim. kotikunnan tai työllisyysalueen kautta tai internetosoitteesta www.opintopolku.fi.

Usein valmentavana koulutuksena puolletaan korvattavaksi tietotekniikan käyttökoulutusta. Kuntoutujat, joilla ei ole käyttökokemusta tietotekniikasta, on useimmiten syytä ohjata tietoteknisiä taitoja parantavaan koulutukseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, vaikka lopullinen kuntoutussuunnitelma ei olisikaan vielä muotoutunut.

Ammatillisen koulutuksen tarpeessa olevat kuntoutujat, joilla on puutteita peruskoulutuksessa tai joiden perustutkinnon suorittamisesta on kulunut aikaa, on syytä pyrkiä ohjaamaan valmentavaan ja opiskeluedellytyksiä parantavaan koulutukseen mahdollisimman pian, jolloin aika varsinaisia pääsykokeita odotellessa tulee hyödynnettyä. Samalla saadaan myös tietoa kuntoutujan opiskeluedellytyksistä.

Kun kuntoutujan kuntoutussuunnitelmaksi on täsmentynyt AMK-tutkinnon suorittaminen, voidaan hänelle korvata ns. valmentavina opintoina avoimen ammattikorkeakoulun opintoja ennen pääsykokeita ja tutkinto-opiskelijaksi hyväksymistä. Mikäli avoimen ammattikorkeakoulun opinnot vastaavat tavoitteiltaan ja vaatimuksiltaan tutkinto-opiskelijoiden vastaavia opintoja, ja ne luetaan osaksi tutkintoa, voidaan avoimen ammattikorkeakoulun opinnot ja ns. polkuopinnot korvata ammatillisena kuntoutuksena kuten varsinainen tutkinto-opiskelukin.

Korvattavia ovat myös koulutuksen aikana tarpeelliset tuki- ja lisäopinnot.

6.4.2. Opiskelukustannusten korvaaminen

Opiskelukustannusten korvaamisesta ohjeistetaan tämän ohjeen luvussa 9.

6.5. Matkakulut

Kuntoutuksen matkakulujen korvaamisesta ohjeistetaan tämän ohjeen luvussa 10.

6.6. Yritystuki

Yritystuki koskee niitä kuntoutujia, jotka kuntoutuksen keinoin työllistävät itsensä ryhtymällä itsenäisiksi yrittäjiksi tai jatkamalla yrittäjätyötä eivätkä sijoitu työntekijöiksi toisen palvelukseen. Yritystukea ei lähtökohtaisesti myönnetä henkilöille, joille on jo korvattu uusi toisen asteen tai korkea-asteen tutkinto. Perusteena tälle on se, että uuden ammatillisen perustutkinnon avulla kuntoutuja voi muutenkin työllistyä, eikä yrittäjäksi siirtymisen tukemiseen ole tällöin perusteita kuntoutuksen näkökulmasta. Joissakin tilanteissa voi kuitenkin olla perusteltua poiketa tästä pääsäännöstä, jos esim. kuntoutuksen jälkeenkään kuntoutuja ei ole esim. vaikean vammansa vuoksi tasavertainen työnhakija muiden vastaavan koulutuksen saaneiden kanssa.

Yleisenä edellytyksenä yritystuen myöntämiselle on, että kuntoutuja todennäköisesti pystyy yritystoiminnalla hankkimaan pääasiallisen elantonsa tai ainakin merkittäviä vakuutuskorvausta pienentäviä ansioita. Ennen tuen myöntämispäätöstä hankitaan selvityksiä yritystoiminnan kannattavuudesta, kuten ELY-keskuksen, uusyrityskeskuksen tai elinkeinoasiamiehen lausunto. Usein yrittäjäksi ryhtymistä edeltää myös esim. ELY-keskuksen yrittäjäkurssi.

Yritystuen päätarkoituksena on avustuksen tai lainan antaminen elinkeinon tai ammatin vaatimien työvälineiden ja -koneiden hankkimiseksi sekä oman yrityksen perustamiseksi. Elinkeinosta riippuen tukea voidaan antaa myös kiinteisiin rakennuksiin, jotka eivät ole työvälineitä tai -koneita. Samoin tukea voidaan antaa oman yrityksen kehittämiseen tai esimerkiksi tuotantosuunnan muuttamiseen.

Tukea ei yleensä myönnetä kaikkiin yrityksen käynnistämisestä aiheutuviin kuluihin, vaan yleensä edellytetään, että oman ja muualta saatavan rahoituksen (esim. muut yritystuet ja pankkilaina) osuus on vähintään puolet perustamiskustannuksista. Henkilöstökulut käynnistysvaiheen osalta huomioidaan tuen määrässä lukuun ottamatta sitä määrää, joka maksetaan työhönvalmennusajan ansionmenetyskorvauksena yrittäjälle.

Tuen enimmäismäärään vaikuttavat yritystoiminnan laatu ja muut olosuhteet. Lähtökohtana on, että tukea ja muuta rahoitusta on käytettävissä niin, että

yritystoiminnan harjoittamiseen on realistiset lähtökohdat. Tältäkin osin joudutaan arvioimaan, mitä on kussakin tapauksessa pidettävä tarpeellisena ja kohtuullisena tukena. Tässä arvioinnissa otetaan toisaalta huomioon se, millaisia poistoja ja vähennyksiä yrittäjä voi lukea hyväkseen verotuksessa (esim. arvonlisävero).

Ammatillisena kuntoutuksena myönnettävänä tuen kokonaismäärässä huomioidaan aina myös saatavilla oleva muu rahoitus ja muut tuet. Ennen yritystuen myöntämistä tulee hankkia selvitykset saatavilla olevasta muusta rahoituksesta ja muista tuista. Tarkempaa tietoa yrityksen perustamisen tuista ja yritystoiminnan kehittämisen rahoituksesta saa esim. ELY-keskuksista (www.ely-keskus.fi), uusyrityskeskuksista (www.uusyrityskeskus.fi) tai internetosoitteesta www.suomi.fi/yritykselle.

Yritystuki voidaan myöntää joko lainana, avustuksena tai niiden yhdistelmänä. Avustuksen päätarkoitus on työvälineiden ja koneiden hankintakustannusten kattaminen ja muuhun myönnetään pääasiassa lainaa.

Jos kuntoutuslain nojalla maksettava yritystuki on enintään 5 100 euroa, koko määrä voidaan maksaa avustuksena. Enintään 10 200 euron määräisestä tuesta vähintään 5 100 euroa myönnetään avustuksena.

Vakuutuslaitos asettaa korvauksen maksamisen edellytykseksi sen, että lainana myönnetylle osuudelle järjestetään turvaava vakuus. Käytännössä tällaisena on pidetty pankkitakausta. Sen sijaan henkilövakuuksia ei ole hyväksytty. Vakuuden järjestämisestä aiheutuvat kulut sisällytetään yritystukena maksettavaan avustukseen.

Ylivelkaantuminen estää yritystuen myöntämisen, jos katsotaan, että velkaantuminen osoittaa yritystukea hakevalta puuttuvan riittävät edellytykset yritystoiminnan harjoittamiseen. Tuen myöntämisen esteeksi voi tulla myös se, että vahingoittuneella ei ole jostain muusta syystä mahdollisuuksia järjestää tuen myöntämisen edellyttämää omarahoitusosuutta tai saada turvaavaa vakuutta lainalle.

Ylivelkaantumisen tilanteissa yritystukena kyseeseen voi yleensä tulla avustus. Tätä avustusta ei pidetä yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) 44 §:n 1 momentin 1 kohdassa (1273/2002) tarkoitettuna velallisen maksukyvyn olennaisena

muutoksena, joka vaikuttaisi velalliselle tämän lain mukaan vahvistettuun maksuohjelmaan. Sen sijaan avustettavasta yritystoiminnasta aikanaan saatavat ansiot voivat vaikuttaa maksuohjelmaan.

Yritystuen maksamisen edellytyksenä on, että yritystoiminnan kokonaisrahoitus järjestyy niin, että toiminta voi tosiasiassa käynnistyä.

Koska yrityksen käynnistämistä seuraavina kuukausina ei tulorahoitusta välttämättä heti kerry, voidaan työhönvalmennusajan korvauksena maksaa ansionmenetyskorvausta vielä enintään kuuden kuukauden ajalta olosuhteista ja yrityksen toiminnan laadusta riippuen.

6.7. Työhön liittyvät apuvälineet ja laitteet

Korvattavia apuvälineitä ja laitteita sekä rakenteellisia muutoksia voivat olla esim. auton ajamista tai huoltoa helpottavat auton laitteet tai muutokset autonkuljettajalle sekä henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitetut ilmastointi- ja pölynpoistolaitteet esim. ammattiastmaan sairastuneille leipomotyöntekijöille ja parturi-kampaajille. Edelleen kyseeseen voivat tulla vamman vaatimien hallintalaitteiden muutokset (esim. kätisyyden vaihto) sekä luiskat liikkumisen helpottamiseksi. Vakuutuslaitos voi harkintansa mukaan pidättää omistusoikeuden tässä lainkohdassa tarkoitettuihin laitteisiin, etenkin jos kyseessä on arvokas laite.

Jos laitteita ja järjestelyjä korvataan kuntoutuksena, niistä on aina etukäteen sovittava kuntoutujan työnantajan kanssa. Korvattavia ovat apuvälineet ja laitteet sekä rakenteet, joiden avulla kuntoutuja voidaan mahdollisimman pitkälti vamman rajoituksista huolimatta työllistää työpaikalla muiden työntekijöiden tavoin ja niin, etteivät ne aiheuta haittaa muiden henkilöiden työskentelylle.

Korvattavuutta harkittaessa huomioon on otettava myös työpaikan pysyvyys. Apuvälineitä ja rakenteita voidaan toisaalta korvata kohtuullisessa määrin myös uudelleen työpaikan vaihdon vuoksi ja erityisesti silloin, kun työpaikan vaihto johtuu vamman aiheuttamista rajoituksista.

Työturvallisuuslain (738/2002) 8 §:n mukaan työnantajan velvollisuuksiin kuuluu tarpeellisilla toimenpiteillä huolehtia työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat. Lisäksi työturvallisuuslain 24 §:ssä edellytetään, että kunkin työpisteen rakenne ja käytettävät työvälineet on valittava, mitoitettava ja sijoitettava työn luonne ja työntekijän edellytykset huomioon ottaen ergonomisesti asianmukaisella tavalla. Työpisteen rakenteiden ja työvälineiden tulee mahdollisuuksien mukaan olla säädettäviä ja käyttöominaisuuksiltaan sellaisia, että työ voidaan tehdä aiheuttamatta työntekijän terveydelle haitallista tai vaarallista kuormitusta.

Lähtökohtaisesti työhön liittyvinä apuvälineinä, laitteina tai rakenteina ei korvata laitteita tai järjestelyjä, joista työnantaja on työturvallisuuslain perusteella velvollinen huolehtimaan kaikkien työntekijöidensä kohdalla. Työturvallisuuslain mukaan työntekijän henkilökohtaisina edellytyksinä otetaan huomioon työntekijän ammattitaito, työkokemus, ikä, sukupuoli ja muut vastaavat seikat (työturvallisuuslain 10 §). Työpaikan apuvälineet, laitteet tai rakenteet, joiden tarve johtuu korvattavasta vammasta ja siitä aiheutuvista toiminnan rajoitteista, voidaan korvata kuntoutuslain perusteella.

Yrittäjien osalta lähtökohtana voidaan pitää sitä, että tavanomaiset yritystoimintaan kuuluvat tuotantovälineet voidaan korvata yritystukena, ei tässä lainkohdassa tarkoitettuina laitteina tai rakenteina. Yritystuen päätarkoitus on ammatin tai elinkeinon harjoittamiseksi tarpeellisten työvälineiden ja -koneiden hankinta. Tavanomaista yritystoiminnan tuotannonvälinettä ei ole korvattu tässä lainkohdassa tarkoitettuna laitteena tai apuvälineenä, vaan yritystukena. Tällä erolla on merkitystä sikäli, tuleeko laite korvattavaksi kokonaan (työpaikan apuväline tai laite), vai osittain korottomana lainana (yritystuki).

> Esimerkki: Liikennevahingon seurauksena alaraajoistaan halvaantunut ja pyörätuolia käyttävä vammautunut haki korvausta niistä kuluista, jotka aiheutuivat työpaikan saniteettitilojen muuttamisesta hänelle sopiviksi. Vakuutuslaitos eväsi korvauksen sillä perusteella, että saniteettitilojen muuttamista edellytettiin jo työturvallisuuslainsäädännön mukaan. VAKO

määräsi vakuutuslaitoksen korvaamaan kustannuksista puolet eli 25 000 markkaa. Perusteluissaan VAKO siteerasi työturvallisuuslakia, jonka mukaan työpaikan järjestelyissä tuli ottaa huomioon vammaiset. Laki edellytti myös työpaikan riittävää varustamista asianmukaisesti varustetuilla käymälöillä. Toisaalta oli kuitenkin otettava huomioon, että muutostöihin oli ryhdytty nimenomaan tarkoituksena poistaa työssäkäynnin esteitä ja siten edistää ja tukea työssäkäynnin jatkamista. Osaksi kyse oli ollut apuvälineisiin rinnastettavien rakenteiden järjestämisestä työpaikalla, osaksi normaalista perusparannuksesta. Tämän perusteella korvaus puolitettiin. (VAKO 09986/97/3103, 30.9.1998)

6.8. Auto ja sen lisävarusteet

Avustusta tai lainaa myönnetään vaikeasti vammaiselle auton tai muun kulkuneuvon hankkimista varten silloin, kun kulkuneuvon tarve johtuu vamman aiheuttamista rajoituksista käyttää julkisia kulkuneuvoja työmatkojen tekoon. Tarve voi johtua liikuntavammasta, mutta myös muusta vammasta, joka aiheuttaa rajoituksia käyttää yleisiä kulkuneuvoja työmatkoilla. Korvausta auton hankkimisen kuluista ei voi saada toimintakykykuntoutusta koskevan kuntoutuslain 7 §:n nojalla, joten tukea auton hankintaan voi saada vain työssä käyvä henkilö.

Avustus tai laina auton hankintaan edellyttää kulkuneuvon tarpeen syy-yhteyttä korvattuun vammaan tai sairauteen. Tämä tarkoittaa myös sitä, että jos henkilö joutuisi joka tapauksessa käyttämään omaa autoa työmatkoilla esim. yleisten kulkuneuvojen puuttumisen vuoksi, ei oman kulkuneuvon tarve ole syy-yhteydessä korvattuun vahinkoon, eikä oman auton hankintaa voida tukea liikennevakuutuksesta.

Avustusta tai lainaa myönnetään kohtuullisen uushankintahinnan määrä kokonaisuudessaan lukuun ottamatta autoveron palautuksen määrää, kun vahingoittunut hankkii kulkuneuvon vamman jälkeen ensimmäistä kertaa eikä hänellä aikaisemmin ole ollut tällaista kulkuneuvoa.

Korvauskäytännössä on uuden auton hankintakulusta aiemmin puolet myönnetty avustuksena ja puolet lainana. Jos auton hankintaan ei ole aiemmin myönnetty tukea, korvauksesta ei vähennetä vaihdossa annettavan vanhan auton hyvityshintaa. Lainana myönnettävälle osuudelle vakuutuslaitos on edellyttänyt turvaavan vakuuden. Vakuuden hankkimisesta aiheutuvat kulut on yleensä korvattu kuntoutujalle.

Pääsääntönä kuitenkin olisi, että etuus myönnetään avustuksen muodossa. Rahoitusmarkkinat ovat kehittyneen ja rahoitusta on nykypäivänä saatavissa rahoitusmarkkinoilta muutoinkin kohtuullisin ehdoin. Avustus myönnettäisiin lähtökohtaisesti vain ensimmäisen auton osalta.

Työssä käyvän sähköpyörätuolia käyttävän henkilön on yleensä välttämätöntä hankkia pakettiauto, jotta sähköpyörätuolin kuljettaminen työpaikalle on mahdollista. Pakettiauton kohtuullista uushankintahintaa arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sitä, että pakettiauton hankintahinta on kaikissa tapauksissa jossain määrin korkeampi kuin henkilöauton. Yksittäistapauksissa kohtuullinen hankintahinta on ratkaistava huomioon ottaen käytössä olevan sähköpyörätuolin, pyörätuolihissin ja muiden tarvittavien apuvälineiden pakettiautolle asettamat vaatimukset.

Jollei kuntoutujalla ole ennestään ajokorttia, mutta auto on välttämätön työssä korvattavan vamman vuoksi, korvataan ajokortin suorittamisesta aiheutuvat kulut. Jos kuntoutujalla jo ennestään on ollut ajokortti, tarvittaessa uudesta ajonäytteestä ja ajokortin uusimisesta aiheutuvat kustannukset voidaan korvata.

Vamman aiheuttamina kuntoutuskustannuksina korvataan lisäksi lisävälineet, kuten käsihallintalaitteet, joiden tarve johtuu korvatusta vammasta. Näissä on kyse toimintakykykuntoutuksen apuvälineistä, joiden korvaamisesta säädetään kuntoutuslain 7 §:ssä. Ks. Toimintakykyyn liittyvän kuntoutuksen ohjeet kohta 3.3.3. Auton lisälaitteet ja muutostyöt. Ohje löytyy mm. LVK:n sivuilta osoitteesta www.lvk.fi.

Jos autoa käytetään yritystoiminnassa ansiotyövälineenä, myös muu kuin vaikeavammainen voi saada sen hankintakuluihin yritystukea. Yritystuesta, ks. tarkemmin luku 6.6.

Opiskelijalle ei myönnetä avustusta tai lainaa oman auton hankintaan, vaikka tämä olisikin vamman aiheuttamien rajoitteiden vuoksi välttämätöntä. Tämä johtuu siitä, että kuntoutuslain mukaan auton hankintaan voi saada tukea vain sellainen vaikeasti vammautunut, joka käyttää autoa työmatkoilla.

> Esimerkki: VAKO 2.11.1992 (04257/92/3182): opiskelijalla ei ollut oikeutta saada avustusta tai lainaa opiskelumatkoihin tarvittavan henkilöauton hankkimiseksi.

6.9. Vaikeasti vammaiselle korvattavat matkakulut

Oman auton käytöstä työmatkoilla aiheutuvat ylimääräiset kustannukset korvataan silloin, kun sen käyttö on työmatkojen tekoon välttämätöntä sairauden tai vamman aiheuttaman toiminnanrajoitteen vuoksi. Kustannukset korvataan siltä osin kuin vamma aiheuttaa lisäkustannuksia kuntoutujan aiempiin kustannuksiin verrattuna. Jotta voidaan puhua entiseen verrattuna ylimääräisistä kustannuksista, on joko työmatkan suoritustavan täytynyt vahingon vuoksi muuttua tai sitten työmatkan pituuden sen vuoksi, että kuntoutuksen päätyttyä kuntoutuja on työllistynyt aikaisempaa kauempana sijaitsevaan työpaikkaan. Sen sijaan työpaikan vaihto muusta syystä ei oikeuta ylimääräisten kulujen korvaukseen.

Tässä tilanteessa korvauksen perusteena on 0,25 €/km. Korvauksen määrä saadaan, kun edellä mainittu kilometrikorvaus kerrotaan työmatkan pituudella, ja tästä summasta vähennetään ne kulut, jotka työmatkoista olisi ennen vahinkoakin joka tapauksessa aiheutunut. Käytännössä ongelmia voi tulla mm. sen arvioinnissa, olisiko kuntoutuja joka tapauksessa hankkinut auton työmatkoihin, jolloin ylimääräisiä kuluja ei aiheudu, jos työmatkan pituudessa ei ole tapahtunut muutoksia.

6.10. Muut rinnasteiset kuntoutuskulut

Korvauskäytännössä ei tätä lainkohtaa ole sovellettu, koska korvattavan kuntoutuksen sisältö on riittävästi määritelty muissa lainkohdissa.

7. Tarvittava ja riittävä koulutus

7.1. Tutkintorakenne

Suomen tutkintorakenne on seuraavanlainen:

- perusopetus (peruskoulu)
- toisen asteen tutkinnot
    - ammatilliset perustutkinnot (180 osp)
    - ylioppilastutkinto
- ammattitutkinnot
    - ammattitutkinnot
    - erikoisammattitutkinnot
- korkeakoulututkinnot
    - ammattikorkeakoulututkinnot
        - ammattikorkeakoulututkinnot (210–270 op)
        - ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot (60 tai 90 op)
    - yliopistotutkinnot
        - alemmat korkeakoulututkinnot (yl. 180 op)
        - ylemmät korkeakoulututkinnot (yl. 120 op)
        - jatkotutkinnot (lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot).

Perusopetuksessa opiskelijat saavat jatko-opintojen vaatimat perustiedot ja -taidot. Perus-opintojen jälkeen opintoja voi jatkaa joko ammatillisessa peruskoulutuksessa tai lukiossa, ja näiden ns. toisen asteen opintojen jälkeen opiskelija voi hakea suorittamaan korkeakoulutasoista tutkintoa. Perusopetuksesta on säädetty perusopetuslaissa (628/1998) ja perusopetusasetuksessa (852/1998), lukio-opetuksesta lukiolaissa (629/1998) sekä lukioasetuksessa (810/1998) ja ammatillisesta koulutuksesta laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017), joka tuli voimaan 1.1.2018, sekä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (673/2017). Ennen 1.1.2018 opintonsa aloittaneella

opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinto kumottujen lakien nojalla määrättyjen perusteiden mukaisesti 31 päivään joulukuuta 2021 saakka. Opiskelija voi kuitenkin siirtyä suorittamaan tutkintoaan uuden lain mukaisesti jo tätä ennen. Silloin hänelle laaditaan uuden lainsäädännön mukainen henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS).

Toisen asteen opintoja suorittamaan pääseminen edellyttää lähtökohtaisesti perusopetuksen oppimäärää, mutta opiskelijaksi voidaan ottaa myös muu henkilö, jolla koulutuksen järjestäjänä oleva oppilaitos katsoo olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen. Ammatilliseen koulutukseen opiskelijaksi ei voida kuitenkaan ottaa henkilöä, joka ei ole terveydeltään tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos opintoihin liittyvät potilas-, asiakas-, liikenne- yms. turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät, eikä este ole kohtuudella poistettavissa.

Ammatillinen koulutus muodostuu toisen asteen ammatillisista perustutkinnoista sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa joko tutkintoon johtavana ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintona. Ammatillisessa lisäkoulutuksessa voi suorittaa näyttötutkintoina ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Ammatillista koulutusta järjestetään oppilaitoksissa ja oppisopimuskoulutuksena.

Sillä, joka on suorittanut lukion tai vähintään kolmevuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavan aikaisemman tutkinnon taikka aikuisten näyttötutkintona jonkin ammatillisen tutkinnon, on mahdollisuus hakea suorittamaan AMK-tutkintoa. Ammattikorkeakouluopetukseen voidaan ottaa myös muita hakijoita, jos heidän tietojensa ja taitojensa arvioidaan olevan riittävät opinnoista suoriutumiseen. Ammattikorkeakouluopetuksesta säädetään ammattikorkeakoululaissa (932/2014) ja valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista (1129/2014).

Ammattikorkeakoulussa voidaan AMK-tutkintojen lisäksi suorittaa ylempiä AMK-tutkintoja. Ylempi AMK-tutkinto on työelämälähtöinen ylempi korkeakoulututkinto, jota suorittamaan voi hakea, kun henkilö on soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittamisen

jälkeen hankkinut vähintään kolme vuotta alan työkokemusta. Ylempään AMK-tutkintoon johtavien opintojen tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneella on laajat ja syvälliset tiedot sekä tarvittavat teoreettiset tiedot toimia työelämän kehittäjänä vaativissa asiantuntija- ja johtamistehtävissä.

Tiede- ja taidekorkeakouluissa voi suorittaa sekä alemman että ylemmän korkeakoulututkinnon, joiden laajuutta mitataan AMK-tutkintojen tapaan opintopisteinä (op). Kandidaatin tutkinnon laajuus on tavallisesti 180 opintopistettä ja se on tarkoitus saada valmiiksi kolmessa vuodessa. Kandidaatin tutkinnon jälkeen maisterin tutkinnon suorittaminen vie noin kaksi vuotta (120 opintopistettä). Maisterin tutkinnon jälkeen yliopistossa voi suorittaa jatkotutkinnon eli opiskella lisensiaatiksi tai tohtoriksi. Yliopistotutkinnoista säädetään yliopistolaissa (558/2009), valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista (794/2004) ja asetuksessa korkeakoulututkintojen järjestelmästä (464/1998).

Seuraavassa kerrotaan tarkemmin ammatillisesta koulutuksesta, ammattikorkeakouluopetuksesta ja työvoimakoulutuksesta. Lisätietoa tutkintorakenteesta ja eri koulutusvaihtoehdoista saa mm. internetosoitteesta www.opintopolku.fi. Vuoden 2017 ammatillisen koulutuksen reformissa uudistettiin ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö yhdistämällä aiemmat lait ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta yhdeksi uudeksi laiksi ammatillisesta koulutuksesta. Seuraavassa osassa ammatillista koulutusta kuvataan uuden lain mukaisesti.

7.2. Ammatillinen koulutus

7.2.1. Ammatillinen koulutus ja sen suorittamistavat

Ammatillisia tutkintoja ovat ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot.

Ammatillisessa perustutkinnossa osoitetaan laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin sekä erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä

ammattitaito vähintään yhdellä työelämän toimintakokonaisuuteen liittyvällä osa-alueella.

Ammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa, joka on perustutkintoa syvällisempää tai kohdistuu rajatumpiin työtehtäviin.

Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa, joka on ammattitutkintoa syvällisempää ammatin hallintaa tai monialaista osaamista.

Ammatilliset perustutkinnot on mahdollista suorittaa joko ammatillisena peruskoulutuksena, oppisopimuskoulutuksena tai näyttötutkintona, jolloin opiskelija osoittaa taitonsa erikseen järjestettävissä näyttökokeissa. Näyttökokeita järjestetään joko koulutuksen yhteydessä tai erikseen. Nämä tutkinnot antavat kelpoisuuden opiskella tutkintoa vastaavalla alalla ammattikorkeakoulussa (AMK).

Ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen sekä tutkintojen osien mitoituksen peruste on osaamispiste.

Ammatillisten perustutkintojen laajuus on yleensä 180 osaamispistettä, ellei opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädetä osaamisalan laajuudeksi yli 180 osaamispistettä.

Ammattitutkintojen laajuus on 120, 150 tai 180 osaamispistettä.
Erikoisammattitutkintojen laajuus on 160, 180 tai 210 osaamispistettä. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädetään ammatti- ja erikoisammattitutkintojen laajuudesta osaamispisteinä.

7.2.2. Ammatillisen koulutuksen toteutus

Ammatilliseen koulutukseen hakeudutaan 1.1.2018 lähtien pääasiassa jatkuvan haun kautta joustavasti ympäri vuoden. Keväisin järjestettävä valtakunnallinen yhteishaku on tarkoitettu peruskoulunsa päättäville ja vailla ammatillista tutkintoa oleville.
Koulutukseen voi hakea ja päästä silloin, kun siihen on tarve. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisesta jatkuvassa haussa. Opiskelijaksi voidaan ottaa hakija,

jolla koulutuksen järjestäjä katsoo olevan riittävät edellytykset tavoitteena olevan osaamisen hankkimiseen tai tutkinnon suorittamiseen. Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Koulutuksen järjestäjät voivat halutessaan soveltaa yhteishaussa käytettäviä valintaperusteita myös valitessaan opiskelijoita jatkuvan haun kautta. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on selvittää yhdessä hakijan kanssa hänelle soveltuva tutkinto, tutkinnon osa tai koulutus, jos hakija ei ole hakeutunut opiskelijaksi tiettyyn tutkintoon tai koulutukseen.

Koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS), johon kirjataan yksilölliset osaamisen tunnistamista, tunnustamista, hankkimista, kehittymistä ja osoittamista sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot. Koulutuksen järjestäjä vastaa henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä yhdessä opiskelijan kanssa.

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on suunnitella, suorittaako opiskelija koko tutkinnon vai tutkinnon osan tai osia, jos opiskelijalla on jo tunnistettua ja tunnustettavaa osaamista. Suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen osallistuu koulutuksen järjestäjän nimeämä opettaja, opinto-ohjaaja tai tarvittaessa muu koulutuksen järjestäjän edustaja.

Työnantaja tai muu työpaikan edustaja osallistuu henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaan ja päivittämiseen, jos koulutus järjestetään oppisopimuskoulutuksena tai koulutussopimukseen perustuvana koulutuksena taikka osaaminen osoitetaan työpaikalla. Jos työvoimakoulutukseen sisältyy työpaikalla tapahtuvaa osaamisen hankkimista, suunnitelman laadintaan voi osallistua myös työ- ja elinkeinoviranomaisen edustaja.

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on selvittää ja tunnistaa opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen tämän esittämien asiakirjojen ja muun selvityksen perusteella. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on tunnustaa opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen, joka vastaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita. Osaamisen tunnustaminen tehdään 46 §:ssä tarkoitettujen asiakirjojen ja muun selvityksen perusteella. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin osaamisen tunnustamisen menettelytavoista.

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on suunnitella tutkinnon tai koulutuksen perusteissa edellytetyn ammattitaidon tai osaamisen hankkiminen, jos opiskelijalla ei ole osaamisen osoittamiseksi tarvittavaa aiemmin hankittua osaamista. Lisäksi koulutuksen järjestäjän tehtävänä on suunnitella opiskelijan tarvitsemat ohjaus- ja tukitoimet, seurata opiskelijan osaamisen kehittymistä sekä tarvittaessa suunnitella opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot, erityinen tuki ja osaamisen arvioinnin mukauttaminen sekä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen.

Ammattitaidon tai osaamisen hankkiminen ja sen osoittaminen suunnitellaan yksilöllisesti tutkinnon tai koulutuksen osittain.

Tutkinnon osa on suoritettu, kun opiskelija on osoittanut tutkinnon perusteissa määritellyn osaamisen tai osaaminen on tunnustettu. Tutkinto on suoritettu, kun tutkinnon perusteiden mukaan kaikki tutkinnon muodostumiseksi vaadittavat osat on suoritettu hyväksytysti.

Tutkinnon osien edellyttämä ammattitaito ja osaaminen osoitetaan tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa (näyttö). Näytössä opiskelija osoittaa, miten hyvin hän on saavuttanut tutkinnon perusteissa määritellyn keskeisen ammattitaidon tai osaamisen. Yhteisten tutkinnon osien suorittamiseksi vaadittava osaaminen voidaan tarvittaessa osoittaa myös muulla tavoin. Koulutuksen järjestäjä vastaa näytön toteuttamisesta. Näyttö toteutetaan työpaikoilla käytännön työtilanteissa. Perustellusta syystä näyttö voidaan kuitenkin järjestää myös muualla kuin työpaikalla

Ammatillisten tutkinnon osien osaamisen arvioinnin toteuttavat ja arvioinnista päättävät koulutuksen järjestäjän nimeämät kaksi arvioijaa. Toinen arvioijista on opettaja tai erityisestä syystä muu koulutuksen järjestäjän edustaja ja toinen työelämän edustaja.

7.2.3. Työpaikalla järjestettävä koulutus

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää tässä laissa tarkoitettua koulutusta työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä joko oppisopimuskoulutuksena tai koulutussopimuksella. Koulutuksen järjestäjä vastaa tavoitteellisesta ja ohjatusta koulutuksesta.

7.2.3.1. Oppisopimuskoulutus

Oppisopimuskoulutus on pääosin työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävää koulutusta. Oppisopimuskoulutus perustuu 15 vuotta täyttäneen opiskelijan ja työnantajan väliseen kirjalliseen määräaikaiseen työsopimukseen taikka virkasuhteessa opiskelijan ja työnantajan väliseen kirjalliseen määräaikaiseen sopimukseen (oppisopimus). Oppisopimuskoulutuksessa olevan opiskelijan viikoittaisen työajan tulee olla keskimäärin vähintään 25 tuntia.

Oppisopimukseen tulee liittää opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma siltä osin kuin se koskee oppisopimuskoulutusta. Henkilökohtaisesta osaamisen kehittämissuunnitelmasta tulee ilmetä ne käytännön työtehtävät, joita tekemällä opiskelija voi saavuttaa tavoitteeksi asetetun osaamisen. Oppisopimus voidaan tehdä yhdellä sopimuksella, joka voi koskea koko tutkintoa, tutkinnon osaa tai muuta ammatillista osaamista syventävää tai täydentävää koulutusta.

Oppisopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että koulutuksen järjestäjä ja työnantaja sopivat kirjallisesti oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä. Oppisopimuskoulutuksen järjestämistä koskevalla sopimuksella ei voida poiketa siitä, mitä henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa on suunniteltu.

Yrittäjälle voidaan järjestää oppisopimuskoulutusta omassa yrityksessään, jos koulutuksen järjestäjä ja yrittäjä niin sopivat.

Oppisopimuskoulutuksena ei voida järjestää valmentavaa koulutusta eikä työvoimakoulutusta.

Vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan työnantajalla, joka on maksanut vahingoittuneelle palkkaa ammatillisen kuntoutuksena korvatun oppisopimuskoulutuksen perusteella, on oikeus saada vastaavalta ajalta palkkaa vastaava määrä korvausvastuussa olevalta liikennevakuutuslaitokselta palkan määrään saakka.

Käytännössä liikennevakuutuskorvausta maksava vakuutuslaitos vähentää kuntoutujalle maksettavasta ansionmenetyskorvauksesta oppisopimuspalkkaa vastaavan määrän, ja

maksaa sen työnantajalle. Kuntoutujalle tästä ei aiheudu menetystä, koska hän saa vastaavan määrän itselleen palkkana oppisopimustyönantajalta. Jos oppisopimuspalkka on suurempi kuin ansionmenetyskorvaus, erotus jää työnantajan maksettavaksi.

Työnantaja on vastuussa palkan ohella ennakonpidätyksestä ja palkan sivukuluista, kuten sosiaalivakuutusmaksuista, joiden vastineeksi työnantaja saa oppisopimustyöntekijän työpanoksen.

7.2.3.2. Koulutussopimukseen perustuva koulutus

Koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa opiskelija hankkii osaamista työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä. Koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa opiskelija ei ole työsuhteessa. Koulutuksen järjestäjä sopii kirjallisesti koulutussopimustyöpaikan edustajan kanssa opiskelijan osaamisen hankkimisesta työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä (koulutussopimus).

Koulutussopimus on määräaikainen sopimus, joka sovitaan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaisesti tutkinnon osittain. Sopimus voidaan solmia myös tutkinnon osaa pienemmistä kokonaisuuksista tai useammasta tutkinnon osasta. Koulutussopimukseen tulee liittää opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma siltä osin kuin se koskee koulutussopimukseen perustuvaa koulutusta. Henkilökohtaisesta osaamisen kehittämissuunnitelmasta tulee ilmetä ne käytännön työtehtävät, joita tekemällä opiskelija voi saavuttaa tavoitteeksi asetetun osaamisen. Koulutussopimustyöpaikan tarjoajalla on velvollisuus seurata opiskelijan osaamisen kehittymistä, velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin silloin, kun opiskelijan suunniteltua osaamista ei pystytä saavuttamaan sekä velvollisuus raportoida koulutuksen järjestäjälle opiskelijan osaamisen hankkimisen toteutumisesta.

Koulutussopimuksessa sovitaan työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa sovellettavasta työajasta.

7.2.4. Ammatillinen erityisopetus

Ammatillinen erityisopetus on tarkoitettu opiskelijoille, jotka vammansa, sairautensa tai muun syyn vuoksi tarvitsevat erityistä tukea opinnoista suoriutuakseen. Ammatillista erityisopetusta annetaan ammatillisissa oppilaitoksissa, ammatillisissa erityisoppilaitoksissa ja ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa. Opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS).

Lisätietoa erityisopetuksesta kuten aikuiskoulutuksesta muutenkin saa opetushallituksen julkaisemasta aikuiskoulutusoppaasta tai opetushallituksen kotisivuilta www.oph.fi.

7.3. Ammattikorkeakouluopinnot

Yleisenä pääsyvaatimuksena ammattikorkeakouluopintoihin on lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon suorittaminen, ammatillisen tutkinnon suorittaminen tai sitä vastaavat aiemmat opinnot taikka ulkomainen koulutus, joka antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Ammattikorkeakouluopinnoista on säädetty ammattikorkeakoululaissa (932/2014) ja valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista (1129/2014).

Yleisistä pääsyvaatimuksista voidaan myöntää erivapaus henkilölle, jolla on muuten riittävät tiedot ja taidot opintoja varten. Esim. tietty määrä ammattikorkeakoulun tarkemmin määrittelemiä opintoja avoimessa ammattikorkeakoulussa voi antaa kelpoisuuden hakea tutkinto-opiskelijaksi. Mikäli hakija hyväksytään suorittamaan tutkintoa, luetaan nämä aiemmin suoritetut avoimen ammattikorkeakoulun opinnot osaksi AMK-tutkinnossa vaadittuja opintoja.

Ammattikorkeakouluissa suoritettavat tutkinnot ja niiden nimikkeet on vahvistettu ammattikorkeakouluista annetussa asetuksessa. Opetussuunnitelmat vahvistaa aina kukin ammattikorkeakoulu itse, joten samannimiset tutkinnot voivat poiketa toisistaan sisällön osalta.

Ammattikorkeakouluopinnot ovat laajuudeltaan 180, 210, 240 tai 270 op, eli koulutuksen kesto on täysipäiväisessä opiskelussa 3–4,5 vuotta. Aikaisemmat opinnot ja työkokemus

voidaan lukea osittain hyväksi, mutta eri ammattikorkeakoulujen käytännöt hyväksilukemisen suhteen vaihtelevat. Joillakin aloilla työkokemus hyväksytään sellaisenaan työharjoitteluksi, joillakin aloilla taas työharjoittelu on suoritettava joka tapauksessa ainakin osittain.

Opintojen toteutustapa vaihtelee niin ammattikorkeakouluittain kuin aloittain. Yhä useammin aikuisopiskelijat suorittavat AMK-opinnot ns. monimuotototeutuksessa, jossa osa opinnoista suoritetaan lähiopetuksena, jota voi olla päivisin, iltaisin tai viikonloppuisin, osan ollessa verkon kautta tapahtuvaa ajasta ja/tai paikasta riippumatonta opetusta, itsenäistä etäopiskelua ja/tai työharjoittelua. Monimuotototeutuksessa AMK-opintoja suoritetaan yleensä oman työn ohessa, mutta oma työpaikka ei ole edellytyksenä monimuoto-opinnoille.

Ammattikorkeakouluissa voidaan suorittaa lisäksi ylempiä AMK-tutkintoja, jotka ovat koulutusjärjestelmässä ylempiä korkeakoulututkintoja. Ylempien AMK-tutkintojen laajuus on joko 60 tai 90 op. Edellytyksenä on vähintään kolme vuotta alan työkokemusta soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen.

AMK-tutkintoihin johtavan opetuksen lisäksi ammattikorkeakoulut järjestävät ammatillista opettajankoulutusta. Ammatillisten opettajankoulutusopintojen laajuus on 60 op.

Ammattikorkeakoulut voivat järjestää myös AMK-tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä ammatillisia erikoistumisopintoja ja muuta aikuiskoulutusta.

7.4. Työvoimakoulutus

Työvoimakoulutus on julkisrahoitteista pääasiassa ammatillista työikäisen väestön koulutusta, jonka tavoitteena on parantaa aikuisten mahdollisuuksia pysyä työmarkkinoilla tai päästä sinne takaisin. Useimmiten työvoimakoulutus on jatko- ja täydennyskoulutusta jo aiemmin joko opiskelemalla tai työssä oppimalla hankitulle ammattitaidolle.

Ammatilliseen työvoimakoulutukseen haetaan Työmarkkinatori-verkkopalvelussa (https://tyomarkkinatori.fi/lisatietoa-palveluista/tyovoimakoulutus). Lisätietoja voi kysyä myös kotikunnan tai työllisyysalueen työllisyyspalveluista.

8. Koululaisten ja opiskelijoiden ammatillinen kuntoutus

Vammautuneiden nuorten opiskelun korvausarvioinnissa otetaan huomioon yhtäältä vahingonkorvausoikeudellinen differenssiperiaate ja toisaalta vahingon torjunta- ja rajoittamisperiaate. Jälkimmäinen periaate voi lähinnä vahingon vuoksi vaikeasti työllistyvien kohdalla muodostua tärkeämmäksi korvausperiaatteeksi kuin tiukka pitäytyminen siinä, että vain vahingosta todellisuudessa aiheutuneet ylimääräiset kulut korvataan.

Kuntoutusta voidaan korvata peruskoulun jälkeisen koulutuksen osalta vaikeavammaisuuden tai terveydentilan olennaisen heikentymisen perusteella. Etenkin vaikeasti vammautuneen nuoren kohdalla voidaan koulutus nähdä joko toimintakykyä edistävänä kuntoutuksena tai ammatillisena kuntoutuksena.

Seuraavassa esitetään lyhyesti, miten eri oppilaitoksissa ja koulutusjärjestelmissä huomioidaan vammaisuuden vaatimat erityistarpeet.

8.1. Perusopetuksessa ja lukiossa opiskelevat

Vaikeasti vammautuneiden osalta ei perusopetusvaihetta yleensä erityisesti tueta, koska perusopetuslain (628/98) 16–18 §:ien mukaan on mahdollista järjestää tuki- ja erityisopetusta sekä suorittaa erityisiä opetusjärjestelyjä. Edelleen lain 31 §:n mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta mm. opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet.

Lukiolain (714/2018) 29 §:ssä on säännös opiskelun poikkeavasta järjestämisestä mm. terveydentilan vuoksi. Varsinaisia tukipalveluita koskevia säännöksiä lukiolaissa ei ole, vaan lukiolain 28 §:n 3 momentissa on todettu, että opiskelijan oikeudesta opiskelun

edellyttämiin avustajapalveluihin, erityisiin apuvälineisiin ja muihin palveluihin säädetään erikseen.

8.2. Perusopetusvaiheen jälkeinen valmentava ja kuntouttava opetus

Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa järjestetään ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta (VALMA) sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta (TELMA).

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus (VALMA)

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus on tarkoitettu opiskelijoille, jotka pohtivat millainen koulutus, työ ja ammatti olisi heille mahdollinen. Koulutus antaa tietoa erilaisista ammateista, koulutusvaihtoehdoista, työelämästä ja omista mahdollisuuksista. Koulutus tukee oman arjen hallintaa ja vahvistaa luottamusta omiin kykyihin. Koulutuksessa kehitetään opiskelussa, arjessa ja työelämässä tarvittavia taitoja.

VALMA-koulutus mahdollistaa opiskelijan omiin tarpeisiin ja kiinnostukseen kohteisiin pohjautuvien yksilöllisten opintopolkujen suunnittelun. Koulutukseen voi myös liittyä ammatillista kuntoutusta, jonka tavoitteena on edistää opiskelijan toimintakykyä, itsenäistä selviytymistä, osallistumismahdollisuuksia ja hyvinvointia.

VALMA-koulutus on vuoden mittainen ja laajuudeltaan 60 osaamispistettä. Koulutuksen päätyttyä opiskelijat saavat todistuksen koulutuksesta sekä jatkosuunnitelman.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus TELMA

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen tavoitteena on kehittää opiskelijan työ- ja toimintakykyä ja tukea mielekkään työn, työtehtävän tai työtoiminnan löytämisessä. Koulutuksessa opiskellaan itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja. Koulutuksen tavoitteena ei pääsääntöisesti ole ammatilliseen koulutukseen siirtyminen.

Koulutuksen tavoitteet ja sisällöt rakennetaan yksilöllisesti opiskelijan tarpeiden mukaan. Koulutuksen laajuus on 60 osaamispistettä ja kesto yksilöllisen suunnitelman mukaisesti 1–3 vuotta. Koulutusta tarjotaan myös vaikea- ja monivammaisille.

8.3. Ammatillinen erityisopetus

Ammatillinen erityisopetus on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea. Erityisopetuksella tarkoitetaan opiskelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä. Erityisopetuksen tavoitteena on, että opiskelija voi saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Erityisopetuksessa voidaan kuitenkin poiketa tutkinnonperusteista mukauttamalla ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteista sekä osaamisen arviointia siinä määrin, kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä.

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijan opetuksen järjestämisestä erityisopetuksena sekä mukauttamisesta. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS) jota päivitetään tarvittaessa.

8.4. Korkeakouluopinnot

Ammattikorkeakouluja ja yliopistoja koskevissa laeissa ei ole erityisiä säännöksiä vammaisuuden perusteella järjestettävästä tuesta. Säännöksissä on todettu, että opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai harjoitteluun, jos ammattikorkeakoululain 33 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa.

Korkeakoulujen esteettömyydessä ja palvelujen saatavuudessa on eroja. Joissakin korkeakouluissa on vammaisten opiskelijoiden neuvonnasta vastaava yhteyshenkilö. Ylioppilas- tai opiskelijakunnista voi kysyä neuvoa esimerkiksi sosiaalipolitiikasta tai yhdenvertaisuuskysymyksistä vastaavalta taholta.

Opiskelun yksilöllisiä erityisjärjestelyjä on mahdollisuus toteuttaa korkea-asteen opiskelussa monin eri tavoin. Yleisimmin järjestelyjä käytetään valintakokeissa ja

tenttitilanteissa. Mahdollisia järjestelyjä ovat esimerkiksi pidennetty vastausaika, mahdollisuus käyttää tietokonetta tai omia apuvälineitä, tulkkia tai avustajaa. Valintakokeiden ja opiskeluajan erityisjärjestelyjen hakuprosessi vaihtelee korkeakouluittain. Korkeakoulujen sisällä on oppiaine- tai alakohtaisia eroja. Tämän vuoksi on tärkeää, että erityisjärjestelyjä tarvitseva hakija tai opiskelija ottaa korkeakouluun yhteyttä mieluiten jo opintojen suunnitteluvaiheessa tai välittömästi erityisjärjestelyjen tarpeen ilmetessä.

8.5. Missä tilanteissa opintoja tuetaan

Vammautuneiden nuorten opintojen tukemisen korvausarviointi on ajankohtaista siinä vaiheessa, kun he ovat päättäneet perusopetusvaiheen tai vammautuminen keskeyttää tai uhkaa keskeyttää jo käynnistyneen ammatillisen koulutuksen. Peruskoulussa opiskelevan liikennevahingossa vammautuneen nuoren (ammatillisen) kuntoutuksen tarpeen arvioiminen kannattaa aloittaa jo siinä vaiheessa, kun ammatillisen koulutuksen suunnittelu aloitetaan eli peruskoulun 8. luokalla. Näin voidaan tukea nuorta valitsemaan terveydentilalle mahdollisimman hyvin soveltuva ammattiala.

Opintoja tuetaan joko nuoren ammatillisen kuntoutuksen varmistamiseksi ja työelämään siirtymisen edistämiseksi tai toimintakykyä ylläpitävänä ja edistävänä kuntoutuksena. Ensimmäiseksi tulee selvittää se, miten vamman aiheuttamat rajoitteet vaikeuttavat opiskelua ja vaikuttavat nuoren ammatillisiin suunnitelmiin (kuntoutustarve).

Kuntoutustarpeen arviointi

Ennen nuoren opiskelun tukemista kuntoutuksena tulee arvioida korvattavasta vammasta johtuva kuntoutuksen tarve. Kuntoutustarvetta arvioitaessa otetaan huomioon:

- vamman aiheuttamat rajoitteet työ- ja opiskelukykyyn – aiheuttaako vamma nyt tai lähivuosina nuoren työ- tai opiskelukyvyn ja ansiomahdollisuuksien olennaisen heikentymisen
- nuoren muut opiskeluvalmiudet ja aikaisempi koulumenestys ja mahdollinen tuen tarve opinnoissa

- fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky
- elämäntilanne ja asuinpaikka
- vammautumista edeltäneet ammatilliset suunnitelmat ja tavoitteet

Kun kyseessä ei ole vaikea vamma ja jos nuori voi vamman aiheuttamista rajoitteista huolimatta toteuttaa alkuperäisen opiskelusuunnitelman mukaiset tai niitä vastaavat opinnot ilman merkittäviä tukitoimia ja tasavertaisesti hakeutua työelämään valmistumisensa jälkeen, ei opintoja ole tarpeen tukea kuntoutuksena. Jos vammasta aiheutuu ylimääräisiä kustannuksia (esim. neuropsykologinen ohjaus, tukiopetus, apuvälineet, ylimääräiset matkakulut), ne korvataan todellisten kulujen mukaan.

Jos vahinko pitkittää opintojen kestoa, ammattiin valmistumisen viivästyminen tulee korvattavaksi liikennevakuutuslain nojalla. Mikäli nuori joutuu vammarajoitteiden vuoksi vaihtamaan ennen vammautumista aloitetut opinnot vastaavan tasoisiin opintoihin, jotka valmistavat alkuperäistä opiskelualaa matalapalkkaisempiin työtehtäviin, voidaan tästä aiheutuvaa ansionalenemaa korvata liikennevakuutuksesta.

Opintojen tukeminen ammatillisena kuntoutuksena edellyttää, että nuoren työkyky ja ansiomahdollisuudet tai mahdollisuudet valita ammatti ja työ ovat korvattavan vamman takia olennaisesti heikentyneet. Tämä edellyttää selvitystä siitä, mikä on korvattavan vahingon vaikutus nuoren ammatillisen kuntoutuksen tarpeeseen ja -mahdollisuuksiin, arvio/kuvaus ammatillisen kuntoutuksen tavoitteista, suunnitelma opiskelun järjestämisestä ja toteuttamisesta sekä tarvittavista tukitoimista ammatillisen kuntoutuksen edistämiseksi.

Vaikeasti vammautuneen (mm. selkäydinvammat ja pysyviä, vaikeita toimintarajoitteita aiheuttavat monivammat) nuoren kohdalla opintojen suorittamista voidaan tukea ammatillisena kuntoutuksena, vaikka nuori toteuttaisikin alkuperäistä opintosuunnitelmaansa. Tällöin voi korvattavaksi tulla myös lukio-opinnot ja korkeakouluopiskelu alalla, joka tarjoaa realistiset työhönsijoittumismahdollisuudet rajoitteista huolimatta. Jos henkilö vammautuu vaikeasti ollessaan jo suorittamassa korkeakouluopintoja, voidaan opiskelua tukea vuoden ajan, jotta sinä aikana voidaan selvittää mahdollisuudet opintojen jatkamiseen, huolehtia, että tarvittavat tukitoimet

järjestyvät, ja arvioida työllistymismahdollisuudet. Tänä aikana arvioidaan myös se, onko perustetta tukea opintojen jatkamista ammatillisena kuntoutuksena tai harkita uusia opintoja, jos vahingon rajoittamisen katsotaan tätä vaativan.

Jossain tilanteissa myös vaikeatasoista lievemmät vammat voivat aiheuttaa työ- ja opiskelukyvyn olennaista heikentymistä ja erityistä tuen tarvetta opinnoissa. Tällaisia voivat olla esimerkiksi keskivaikeatasoiset aivovammat ja hankalat kipuongelmat. Edellä mainitut vammat aiheuttavat usein koulutusalasta riippumatta nuorelle opiskelun lisätuen tarvetta, opintoja joudutaan usein mukauttamaan sekä sisällön että keston osalta, ja nuori tarvitsee usein opiskelukyvyn ja toimintakyvyn tueksi lääkinnällistä kuntoutusta ja erilaisia opiskelua tukevia apuvälineitä. Tällöinkin koulutusohjelman tulee rajoitteista huolimatta olla realistisesti tukitoimin suoritettavissa ja edistää nuoren pääsyä työelämään, jotta opiskelua voidaan tukea ammatillisena kuntoutuksena.

Ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuksia ja ammatillisen kuntoutuksen tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa on hyvä huomioida, että ammatillisen kuntoutuksen toteutuminen vaatii usein vammautuneelta nuorelta aikaa. Nuoren ammatillisen kuntoutuksen polku voi koostua useista eri toimenpiteistä, mm. valmentavasta koulutuksesta ja koulutuskokeiluista ennen varsinaista ammatillista opiskelua. Vamman aiheuttavia rajoitteita työelämässä voi usein olla vaikea arvioida vasta peruskoulussa opiskelevan tai juuri peruskoulutuksen päättäneen nuoren kohdalla, vaan rajoitteet ja vahvuudet ilmenevät vasta opintojen ja työelämäjaksojen tai vasta työelämään siirtymisen aikana.

Jos vamma kuitenkin on niin vaikea, että se suurella todennäköisyydellä estää työelämään sijoittumisen, ei opintoja voida tukea ammatillisena kuntoutuksena. Tällöin tulee kuitenkin arvioida, voidaanko opintoja tukea toimintakykyä edistävänä kuntoutuksena.

Toimintakykyä edistävään kuntoutukseen voidaan rinnastaa perusopetusvaiheen jälkeinen valmentava ja kuntouttava opetus sekä ammatilliseen perustutkintoon valmistava toisen asteen koulutus, kun opiskelijalle on vammaisuutensa perusteella laadittu henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS), josta ilmenee,

miten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita taikka osaamisen arviointia on mukautettu sekä tiedot erityisopetuksen järjestämiseen liittyvästä pedagogisesta tuesta sekä erityisistä opetus- ja opiskelujärjestelyistä.

Korkeakoulututkintojen suorittamista ei lähtökohtaisesti tueta toimintakykyä edistävänä tai ylläpitävänä kuntoutuksena.

8.6. Toimeentulokorvaus kun opintoja tuetaan

Kun opiskelua tuetaan liikennevakuutuksesta joko toimintakykyä edistävänä tai ammatillisena kuntoutuksena, suoritetaan toimeentulokorvauksena opintojen ajalta määrä, joka vastaa Kelan kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista säädetyn lain (566/2005) 35 §:n mukaista ammatillisessa kuntoutuksessa olevalle maksettavaa kuntoutusrahaa. Ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan vähimmäismäärän määrittää vuosittain Kela. Jos vahingoittunut osoittaa, että hänelle aiheutunut ansionmenetys on vuositasolla tätä suurempi, on hän oikeutettu saamaan todellisen ansionmenetyksen suuruisen korvauksen liikennevakuutuslain nojalla.

Jos vahinko pitkittää opintojen kestoa, ammattiin valmistumisen viivästyminen tulee korvattavaksi liikennevakuutuslain nojalla.

Nuoren kuntoutusrahaa maksetaan enintään siihen asti, kun opiskelu päättyy tai ammattiin valmistumisen myöhentymiskorvauksen aloitusajankohtaan asti.

Jos lapsena vammautuneen ansionmenetyskorvaus on määritelty vahingonkorvauslain 5:2b §:n mukaisesti ns. vakioidun ansiotason mukaan, ei nuoren kuntoutusrahaa vastaavaa määrää makseta siitä lähtien, kun kuntoutuja täyttää 18 vuotta.

Opinnoista aiheutuvien kustannusten korvaaminen ks. tämän ohjeen luvussa 9.

Toimintakykyä tukevasta opiskelusta aiheutuvia kustannuksia ei korvata luvun 9 mukaisilla korvauksilla. Näissä tapauksissa korvataan vammasta aiheutuvat ylimääräiset opinnoista aiheutuvat kustannukset sekä vammasta aiheutuvat matkakustannukset.

8.7. Opintojen jälkeinen työllistymisen tukeminen

Nuoren työelämään siirtymistä voidaan vielä harkinnalla tukea työkokeilun tai työhönvalmennuksen turvin. Nämä tukitoimet edellyttävät arviointia korvattavasta vammasta johtuvasta lisätuen tarpeesta. Ks. tämän ohjeen luvut 6.2 ja 6.3.

9. Opiskelukustannusten korvaukset

9.1. Opiskelukustannusten korvaaminen

Opiskelijana olevalle vahingoittuneelle voi aiheutua kustannuksia niin opetuksen järjestämisestä ja osallistumisesta kuin opiskeluvälineiden hankkimisesta. Kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuvasta opiskelusta voi myös aiheutua korvattavia lisäkustannuksia.

Seuraavassa kerrotaan tarkemmin opiskelusta aiheutuvien suoranaisten kustannusten ja ylimääräisten elinkustannusten korvaamisesta. Opiskelusta aiheutuvien matka- ja majoituskustannusten korvaamista käsitellään erikseen luvussa 10.

9.2. Opiskelusta aiheutuvien suoranaisten kustannusten korvaaminen

Suomessa niin toisen asteen kuin korkeakoulujen opetuksesta ei yleensä aiheudu opiskelijalle kustannuksia. Jos koulutuksen järjestäjällä on oikeus periä opetuksesta maksuja opiskelijalta, korvataan maksuista aiheutuvat kustannukset opiskelijana olevalle kuntoutujalle. Silloin, kun kyse on ostokoulutuksesta, vakuutuslaitos maksaa opetuksen järjestäjälle tämän perimän maksun.

Lukukausi-, kurssi-, tutkinto- tai muut vastaavat pakolliset maksut korvataan kuntoutujalle todellisten kulujen mukaan. Muina vastaavina pakollisina maksuina tulee kyseeseen esim. oppilaitoksen pääsykokeesta mahdollisesti perimä maksu. Tapauskohtaisesti on harkittava, kuinka moneen pääsykokeeseen osallistumista on syytä tukea.

Opiskelijalle voi aiheutua opiskelusta kustannuksia esim. oppikirjojen, välttämättömien opintovälineiden ja muiden opiskeluun liittyvien varusteiden hankkimisesta sekä opinto-

ohjelmaan sisältyvien tavanomaisista retki- ja opintomatkoista. Opiskelijalle korvataan opiskelusta ja opintovälineistä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi:

- 250 euroa / vuosi, jos koulutuksen kesto on 6–12 kuukautta
- 500 euroa / vuosi, jos koulutuksen kesto on yli 12 kuukautta.

Vuosittaiset korvaukset ovat ns. normikorvauksia. Korvauksien maksaminen ei siis edellytä selvitystä aiheutuneista kustannuksista.

Yli vuoden kestävissä opinnoissa normitettu korvaus maksetaan kahdessa osassa: puolet lukuvuoden alkaessa ja loppuosa toisen lukukauden alussa. Mikäli koulutuksen kesto on tavanomaista pidempi (esim. monimuoto- ja iltaopiskelu), normikorvaus maksetaan vain siltä ajalta, joka tutkinnon suorittamiseen normaalisti kuuluu.

Jos opinnot viivästyvät hyväksyttävästä syystä, viivästysajalta aiheutuvat suoranaiset kulut ovat tavanomaista pienemmät, koska esim. oppikirjat vahingoittunut on jo hankkinut. Tämän vuoksi viivästymisajalta ei suoriteta normitettua korvausta, vaan vain puolet korvauksen määrästä.

Kun opiskelu välttämättä edellyttää erityislaitteiden, -tarvikkeiden tai -ohjelmistojen hankkimista, korvataan näitä todellisten kulujen mukaan enintään 500 euroon saakka. Kyseeseen voi tulla esim. kuvankäsittely-, videoeditointi- tai ohjelmointityökaluohjelmat, joiden välttämättömyydestä opiskelijan omassa käytössä tulee toimittaa oppilaitoksen antama todistus.

Mikäli opinnot edellyttävät (tavanomaista tehokkaamman) tietokoneen hankkimista, voidaan edellä mainittu ns. normikorvaus maksaa kaksinkertaisena. Tietokoneen hankkimista koskevien korkeampien kulujen korvaaminen edellyttää selvityksen toimittamista opintolinjasta sekä siihen liittyvästä tietokoneen tarpeesta.

Älypuhelinta ei (lähtökohtaisesti) korvata. Älypuhelimien voidaan nykypäivänä katsoa olevan yleisesti käytössä olevia kulutushyödykkeitä, eikä niiden tarpeen voida näin ollen katsoa aiheutuneen sairaudesta tai vammasta.

Opiskelusta aiheutuvien suoranaisten kulujen korvaaminen ei koske tukiopetuksen korvaamista. Jos opinnoissa ilmenneiden ongelmien vuoksi tukiopetus on tarpeen, siitä aiheutuvat kustannukset voidaan korvata kohtuulliseen määrään saakka todellisten kulujen mukaan.

9.3. Opiskelusta aiheutuvat ylimääräiset elinkustannukset

Jos opinnot järjestetään kuntoutujan kotipaikkakunnan ulkopuolella, kuntoutuja voi hankkia asunnon opiskelupaikkakunnalta, ja tästä aiheutuvat ylimääräiset elinkustannukset korvataan hänelle. Ylimääräisiä elinkustannuksia aiheutuu yleensä esim. opiskelija-asunnon hankkimisesta.

Ylimääräisiä kustannuksia aiheutuu esim. silloin, kun kuntoutujan puoliso ja/tai lapset jäävät asumaan kotikunnan asuinpaikkaan, ja vahingoittunut muuttaa yksin asumaan opiskelupaikkakunnalle vuokra-asuntoon. Pelkästään se, että henkilön väestötietojärjestelmään merkitty asuinpaikka on eri kuin opiskelupaikkakunta, ei kuitenkaan yksinään ole riittävä osoitus siitä, että kuntoutujalle aiheutuu ylimääräisiä elinkustannuksia (vrt. kotikuntalaki 201/1994 ja laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista 661/2009).

Opiskelijalle, jolle aiheutuu ylimääräisiä kustannuksia sekä koti- että opiskelupaikkakunnalla asumisesta, korvataan lisäkustannukset varsinaisen opiskelun ajalta korvauksella, jonka määrä vastaa Verohallinnon verovapaista matkakustannusten korvauksista vuosittain antamassa päätöksessä tarkoitetulla osapäivärahalla. Jos opiskelija kuitenkin saa opetukseen kuuluvana järjestelynä maksuttoman asunnon, korvausta ei makseta.

Mikäli lukuvuosi alkaa tai päättyy kesken kalenterikuukauden, lisäkustannusten korvaus maksetaan vain opiskelupäiviltä viikonloput mukaan lukien. Opinto-ohjelmaan kuuluvan kesäloman ajalta ei vieraan paikkakunnan lisäkuluja korvata. Sen sijaan lyhyiden lomien (joululoma, talvilomaviikko) ajalta korvausta suoritetaan.

Tilapäisen opiskelupaikkakunnalla oleskelun ajalta osapäivärahan lisäksi korvattavaksi voi tulla tarpeelliset ja kohtuulliset ylimääräiset majoittumiskustannukset. Välttämättömien

majoittumiskustannusten korvaamisesta kerrotaan tarkemmin tämän ohjeen luvussa 10.2.

Jos kuntoutuja muuttaa asuinpaikkakunnaltaan opiskelun ajaksi pysyvästi opiskelupaikkakunnalle, korvataan kotipaikan vaihtamisesta aiheutuvat kohtuulliset muuttokustannukset opiskelupaikkakunnalle. Tällöin ei enää korvata kotipaikan ulkopuolella opiskelusta aiheutuvia lisäkuluja. Jos kuntoutujan perhe jää asumaan kuntoutujan entiselle kotipaikkakunnalle, korvataan kuntoutujan asuinpaikkakunnan vaihdosta huolimatta tällöinkin matkat perheen luokse normiohjeen mukaisesti. Kulujen kohtuullisuutta arvioitaessa kiinnitetään huomiota muuttomatkan pituuteen ja talouden kokoon. Sen sijaan korvauskäytännössä ei ole hyväksytty vaatimuksia korvata esim. asunnon vaihdosta aiheutuvia muita kuluja, tai opiskelupaikkakunnalle pysyvästi muuttaneelle aiheutuvia sellaisia ylimääräisiä elinkustannuksia, jotka johtuvat uuden asuinpaikkakunnan aiempaan asuinpaikkakuntaan verrattuna korkeammasta hintatasosta.

10. Matka- ja majoituskulut

10.1. Matkakustannusten korvaaminen

10.1.1. Kuntoutukseen liittyvien matkakustannusten korvaamisen tilanteet

Ammatilliseen kuntoutukseen liittyvien matkakustannusten korvaustilanteet ovat seuraavat:

1. ammatillisesta kuntoutuksesta aiheutuvat päivittäiset matkakustannukset ja
2. kotipaikkakunnan ulkopuolella annettavasta ammatillisesta kuntoutuksesta aiheutuvat matkakustannukset.

10.1.2. Päivittäisten matkakulujen korvaaminen

Jos kuntoutuja ei asu oppilaitoksen, työkokeilupaikan tms. välittömässä läheisyydessä, päivittäiset matkakulut korvataan julkisia kulkuneuvoja käytettäessä julkisten kulkuneuvojen taksan mukaan. Omaa autoa käytettäessä matkakuluina korvataan 0,25 €/km.

Kuntoutujan käyttäessä omaa autoa kuntoutuksen matkoihin 0,25 €/km perustuva korvaus kattaa kaikki korvattavat matkakulut. Esim. pysäköintikuluja ei korvata erikseen, vaan korvaus niistä sisältyy kilometrikorvaukseen.

Taksin käytöstä aiheutuneet kustannukset voidaan korvata, jos vamma, sairaus taikka liikenneolosuhteet edellyttävät sen käyttöä. Taksin käyttö voi olla välttämätöntä esim. välittömästi liikennevahingon sattumisen jälkeen vamman tilan vuoksi tai muutoinkin, kun lääketieteellisen arvion perusteella vahingoittunut ei voi käyttää julkisia liikennevälineitä tai omaa autoaan. Samoin taksikulut voidaan korvata, jos taksin käyttö on välttämätöntä julkisen liikenteen huonon saatavuuden vuoksi, eikä kuntoutujalla ole omaa autoa. Varsinaisesta matkasta aiheutuvien taksikulujen ohella välttämättöminä matkakuluina voidaan korvata myös taksin kohtuullinen odotusaika.

Kuntoutujan tehdessä kuntoutuksen matkoja taksilla sellaisissa tilanteissa, joissa taksin käyttö ei ole välttämätöntä, taksikuluja ei korvata. Matkakuluja korvataan tällöin enintään määrä, joka vastaa julkisten kulkuneuvojen taksan tai puolitetun kilometrikorvauksen mukaan suoritettavaa korvausta.

10.1.3. Kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuvasta ammatillisesta kuntoutuksesta aiheutuvat matkakustannukset

Jos kuntoutuja asuu ammatillisena kuntoutuksena korvatun opiskelun, työkokeilun tms. vuoksi sekä koti- että opiskelupaikkakunnalla, korvataan luvussa 10.1.2 käsiteltyjen päivittäisten matkakustannusten lisäksi kustannukset, jotka aiheutuvat:

1. lukuvuoden aikana matkasta kotipaikkakunnalta opiskelupaikkakunnalle opintojen alkaessa ja opiskelupaikkakunnalta kotipaikkakunnalle opintojen päättyessä,
2. edestakaisesta matkasta kotipaikkakunnan ja opiskelupaikkakunnan välillä kerran kuukaudessa,
3. edestakaisesta matkasta kotipaikkakunnan ja opiskelupaikkakunnan välillä kerran viikossa, jos kuntoutujan huollettavana on alle 18-vuotias lapsi.

10.2. Majoituskustannusten korvaaminen

Tilapäisen opiskelu- tai työkokeilupaikkakunnalla oleskelun ajalta osapäivärahan lisäksi korvattavaksi voi tulla tarpeelliset ja kohtuulliset ylimääräiset majoittumiskustannukset.

Ylimääräisiä majoituskustannuksia korvataan todellisten kohtuullisten kulujen mukaan, jos kyseessä on lyhytaikainen kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuva enintään yhden kuukauden kestävä opiskelujakso tms.

10.3. Suomessa tapahtuvaan opiskeluun liittyvien ulkomaanjaksojen korvaaminen

Suomessa tapahtuvan opiskelun opinto-ohjelmaan voi sisältyä ulkomaanjakso, joka voi olla joko opintojakso jossakin oppilaitoksessa tai työharjoittelujakso. Tällaisesta ulkomaanjaksosta aiheutuvat ylimääräiset kulut voidaan korvata kuntoutuslain nojalla, jos kyseisen jakson suorittaminen on välttämätöntä päättötodistuksen saamiseksi. Sen sijaan ammatillisena kuntoutuksena ei korvata esim. opintojen loppuvaiheessa olevien opiskelijoiden johonkin ulkomaan kohteeseen suuntautuvia tutustumismatkoja, joihin osallistuminen ei ole välttämätöntä.

Korvauksen määrää arvioitaessa kiinnitetään huomiota siihen, ovatko kulut välttämättömiä ja suuruudeltaan kohtuullisia. Ylimääräiset elinkustannukset korvataan yleensä määrällä, joka vastaa puolta kyseistä maata koskevasta Verohallinnon vahvistamasta päivärahasta. Jos kuntoutuja voi osoittaa todellisten ylimääräisten kulujen olevan tätä suuremmat, kulut voidaan korvata kuittien mukaisesti, jos niitä voidaan pitää kohtuullisina.

Matkakustannuksina ulkomaanjakson osalta korvataan edestakainen matka halvimman kohtuullisena pidettävän matkustustavan mukaan. Paikan päällä syntyvät matkakustannukset asunnon ja oppilaitoksen välillä korvataan pääsääntöisesti halvimman matkustavan mukaan todellisten selvitettyjen kulujen mukaisina. Näitä ylittäviä matkakuluja ulkomaankohteen ja kodin välillä ei korvata, ts. kuntoutujalle ei korvata kuukausittain edestakaista matkaa koti- ja opiskelupaikkakunnan välillä.

11. Ansionmenetyskorvaus kuntoutusajalta

11.1. Liikennevakuutuksen ansionmenetyskorvaus pääpiirteittäin

Liikennevakuutuslain mukaan liikennevahingon korvaus määrätään noudattaen vahingonkorvauslain (412/74) 5 luvun 2–5 §:n ja 7 luvun 3 §:n säännöksiä. Tulojen vähentymisen lisäksi voidaan korvata myös ansiotulojen myöhentyminen. Jos jatkuvan korvauksen suuruuteen tai elatuksen tarpeeseen vaikuttavat henkilökohtaiset olosuhteet ovat eri aikoina erilaiset, voidaan tämä ottaa huomioon korvausta määrättäessä.

Liikennevakuutuksessa korvaus ansionmenetyksestä määräytyy vahingonkorvauslain ja sen pohjalta muotoutuneen oikeuskäytännön mukaisesti. Lähtökohtana on ns. täyden korvauksen periaate: korvataan täyteen määrään saakka se ansionmenetys, jonka vahinko on aiheuttanut. Vaihtoehtoisesti voidaan puhua ns. differenssiperiaatteesta: vahingonkorvauksella saatetaan vahingonkärsinyt samaan asemaan, kuin missä hän olisi, ellei vahinkoa olisi sattunut.

Liikennevakuutuksessa tuloiksi luetaan kaikki veronalaiset tulot, joita vahingonkärsinyt on menettänyt vahingon vuoksi: palkkatulo, elinkeinotulo, vahingosta johtunut pääomatulon menetys, joskus myös saamatta jääneet sosiaalivakuutusetuudet. Palkkatuloa on paitsi varsinainen peruspalkka myös lomaraha, luontoisedut ja muut verolliset lisät (esim. tulospalkkio). Sen sijaan kulukorvaustyyppisiä etuuksia, kuten verotonta päivärahaa ei pidetä palkkatulona silloinkaan, kun ne tosiasiassa muodostavat merkittävän osan ansioista.

Kun vahingoittunut on alaikäinen, aletaan ansionmenetyskorvausta maksaa vasta siitä ajankohdasta lukien, jolloin hän ilman vahinkoa todennäköisesti olisi siirtynyt työelämään. Jos ammattiin valmistuminen viivästyy liikennevahingon vuoksi, korvataan viivästymisaikaa vastaava ansionmenetys.

Jatkuvaa korvausta tarkistetaan vuosittain TEL-indeksillä.

Myös liikennevakuutuksessa korvausta määrättäessä otetaan huomioon jäljellä oleva työkyky ja vahingosta riippumattomien tekijöiden vaikutus siihen.

11.2. Kuntoutusajalta maksettava ansionmenetyskorvaus

Lainkohta

8 § Kuntoutusajalta maksettava ansionmenetyskorvaus

Kuntoutujalle, joka on työ- tai koulutuskokeilussa, työklinikassa, työhönvalmennuksessa tai ammattikoulutuksessa taikka sairaalassa tai kuntoutuslaitoksessa, suoritetaan tältä ajalta liikennevakuutuslain mukainen korvaus tulojen tai elatuksen vähentymisestä täysimääräisenä. Täysimääräistä korvausta ei kuitenkaan makseta silloin, kun kuntoutus on siten järjestetty, ettei se estä kuntoutujaa tekemästä hänelle sopivaa ansiotyötä.

Jos kuntoutujalla ei liikennevahingossa vammautuessaan ollut tuloja, suoritetaan hänelle toimeentuloturva sellaisen ansiotyöstä maksettavan tulon suuruisena, mikä olisi ollut hänen saatavissaan ennen kuntoutuksen alkamista.

Täysimääräinen korvaus suoritetaan myös kohtuulliselta ajalta kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvitettäessä sekä kuntoutuksen alkamista odotettaessa, kun on kysymys 5 §:n mukaisesta kuntoutuksesta.

Kuntoutujalle maksetaan 1 momentin mukainen täysimääräinen korvaus myös 5 §:n mukaisen kuntoutuksen opetusohjelmaan kuuluvan loman ajalta.

Perustelut

8 §. Kuntoutusajalta maksettava ansionmenetyskorvaus. Ansionmenetyskorvaus käsittäisi myös sellaisen kohtuullisen ajan, jolloin selvitellään kuntoutustarvetta ja kuntoutusmahdollisuuksia. Tähän aikaan kuuluu myös aika, jolloin kuntoutettava tämän selvittelyn jälkeen odottaa kuntoutuksen käynnistymistä. Täysimääräistä korvausta ei makseta, jos kuntoutettava selvittelyaikana tai kuntoutuksen alkamista odottaessaan on ansiotyössä.

Tämän pykälän mukaista kohtuullista selvittely- tai odotusaikaa arvioitaessa otetaan huomioon vamman tai sairauden aiheuttaman rajoituksen laajuus ja suunnitellun kuntoutuksen kesto ja muoto. Kohtuullinen aika on sosiaalivakuutuksen piirissä yleensä

määritelty enintään kolmeksi kuukaudeksi. Tämän pituista aikaa voidaan vastaavasti pitää kohtuullisena myös tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen kuntoutuksessa. Erityisistä syistä täysimääräistä korvausta voidaan myöntää pitemmältäkin ajalta.

Kohtuullinen aika on yleensä lyhyempi silloin, kun tähdätään työhönsijoittumiseen työkokeilun tai työhönvalmennuksen kaltaisin tukitoimin kuin silloin, kun vamma edellyttää ammatillista uudelleenkoulutusta. Kuntoutusselvittelyn ja odotusajan täysimääräinen korvaaminen edellyttää aina vahingoittuneen mahdollisimman aktiivista osallistumista kuntoutuksen eteenpäinviemiseen. Jos kuntoutukseen pääseminen edellyttää pitkää odotusaikaa esimerkiksi soveltuvan koulutuksen alkamisaikaa odotettaessa, voidaan kuntoutettavalta väliaikana edellyttää hakeutumista työkykyään vastaavaan työhön tilapäisesti varsinkin, jos vamma tai sairaus aiheuttavat kapea-alaisen työkyvyn rajoituksen.

Ammattikoulutuksessa olevan kuntoutettavan osalta laajennetaan nykyisestä sitä aikaa, jolta maksetaan täysimääräinen korvaus. Korvaus maksettaisiin koko loma-ajalta, joka on opiskeluvuosien välillä. Nykyisen lain mukaan korvaus maksetaan loman aikana enintään kuukauden ajalta. Näin ollen esimerkiksi teknillisessä tai kaupallisessa oppilaitoksessa olevalle maksettaisiin täysimääräinen korvaus kolmen kuukauden kesäajalta riippumatta siitä, onko kuntoutuja kesäaikana työssä ja mikä hänen ansiotasonsa tuossa työssä on. Muutos yksinkertaistaa korvausasioiden käsittelyä ja johtaa kuntoutujien tasa-arvoiseen asemaan työhönsaantimahdollisuuksista ja koulutusalasta riippumatta.

Kuntoutusajalta ei makseta täysimääräistä ansionmenetyskorvausta silloin, kun kuntoutuja ei opiskele kokopäiväisesti. Tällaisia henkilöitä ovat muun muassa iltalinjojen opiskelijat, eräät etäisopiskelijat ja tukiopetusmuodot ennen koulutuksen käynnistymistä eräissä tilanteissa. (HE 259/1990, s. 43)

Ohje

Yleisenä lähtökohtana on, että kuntoutuja saa kuntoutusajalta täyden ansionmenetyskorvauksen työkyvyn alentumisasteesta riippumatta.

Kuntoutuslain 8 §:n mukaan kuntoutujalle suoritetaan täysi korvaus ansionmenetyksestä, kun kuntoutuja on työ- tai koulutuskokeilussa, työklinikassa, työhönvalmennuksessa, ammattikoulutuksessa, sairaalassa tai kuntoutuslaitoksessa.

Täysi korvaus suoritetaan myös kohtuulliselta ammatillisen kuntoutuksen tarpeen ja mahdollisuuksien selvittelyajalta sekä ammatillisen kuntoutuksen odotusajalta.

Selvittely- ja odotusajan kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vamman tai sairauden aiheuttamat rajoitteet ja suunnitellun kuntoutuksen kesto ja muoto. Keston kohtuullisuutta arvioidaan yksittäistapauksittain. Erityisen keskeistä on kaikkien osapuolien aktiivinen myötävaikuttaminen selvittelyn etenemiseen.

Kohtuullinen aika on yleensä lyhyempi silloin, kun tähdätään työhönsijoittumiseen työkokeilun tai työhönvalmennuksen kaltaisin tukitoimin kuin silloin, kun vamma edellyttää ammatillista uudelleenkoulutusta. Kuntoutusselvittelyn ja odotusajan täysimääräinen korvaaminen edellyttää aina, että vahingoittunut myötävaikuttaa kuntoutuksen toteutumiseen.

Täyttä korvausta ei makseta, kun kuntoutus ei estä tekemästä vahingoittuneelle sopivaa ansiotyötä. Käytännössä tällaisia tilanteita on kuitenkin harvoin, lähinnä silloin, kun vahingoittunut voi vielä jatkaa entisessä työssään ja suorittaa opintoja työajan ulkopuolella. Esimerkkeinä voidaan mainita ilta- ja etäopiskelijat ja tukiopetusmuodot ennen varsinaisen koulutuksen käynnistymistä. Tällöinkin tulee arvioitavaksi, onko opiskelu esim. myös etäopiskeluna niin vaativaa ja aikaa vievää, ettei täysipainoinen opiskelu mahdollista samanaikaista ansiotyötä.

Kuntoutuslain 8 §:n mukaan täysi korvaus suoritetaan myös kuntoutuksen opetusohjelmaan kuuluvan loman ajalta. Lukukausien välisenä loma-aikana tehdystä

kesätyöstä saatua palkkaa ei soviteta yhteen kuntoutuskorvauksen kanssa. Myös muulta opiskeluohjelmaan kuuluvan loman ajalta suoritetaan täysi korvaus ansionmenetyksestä.

Opiskelun aikana saadut ansiotulot voidaan huomioida vähennyksenä ansionmenetyskorvauksessa. Vakuutuslaitoksella on myös oikeus periä takaisin perusteetta suoritettu ansionmenetyskorvaus. Poikkeuksen tästä pääsäännöstä muodostaa opiskeluun sisältyvä palkallinen harjoittelujakso, jonka kuntoutuja suorittaa opinto-ohjelmaan kuuluvan loman aikana. Tällöin ei harjoittelujaksolta maksettu palkka vähennä korvausta.

11.3. Toimeentuloturva, jos kuntoutujalla ei ole ansiotuloja

Lainkohta

8 §:n 2 momentti

Jos kuntoutujalla ei liikennevahingossa vammautuessaan ollut tuloja, suoritetaan hänelle toimeentuloturva sellaisen ansiotyöstä maksettavan tulon suuruisena, mikä olisi ollut hänen saatavissaan ennen kuntoutuksen alkamista.

Tämä säännös koskee vain liikennevakuutuksen perusteella korvattavaa kuntoutusta. Tältä osin hallituksen esityksessä ei ole tarkempia perusteluja, joten saatavissa olevan ansiotyö ja sen perusteella maksettavan tulon määrittely jää korvaus- ja oikeuskäytännön varaan.

Periaatteessa kysymys siitä, mikä tulo olisi ollut saatavissa ennen kuntoutuksen alkamista täytyy ratkaista kussakin tapauksessa erikseen ottamalla huomioon kuntoutujan olosuhteet, työkyky ilman vahinkoa, koulutus ja työkokemus.

Koululaisten ja opiskelijoiden ammatillinen kuntoutus. ks. tämän ohjeen luku 8.

11.4. Ammatillisen kuntoutuksen keskeytyminen tai pitkittyminen

Lainkohta

9 § (1359/2004) Kuntoutuksen keskeytyminen

Jos kuntoutus keskeytyy tai kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien selvittäminen pitkittyy tai keskeytyy tai kuntoutuksen alkaminen viivästyy kuntoutujasta riippuvasta syystä, joka ei ole korvattavan vamman seurausta, tällaisen keskeytymisen tai viivästymisen ajalta ei suoriteta korvausta 8 §:n mukaisesti.

Perustelut

9 §. Kuntoutuksen keskeytyminen. Kuntoutus ja kuntoutustarpeen selvittäminen saattavat keskeytyä tai pitkittyä vahingoittuneesta riippuvasta syystä. Mikäli tämä syy johtuu korvatusta vammasta, ei korvausta keskeytetä. Jos keskeytyksen tai pitkittymisen syy ei ole vamman seurausta, voidaan täysimääräisen korvauksen maksaminen keskeyttää. Tällainen syy voi olla esimerkiksi muu myöhempi sairaus, joka aiheuttaa työkyvyttömyyden, kuntoutujan jääminen pois koulutuksesta syytä ilmoittamatta ja äitiysloma. Keskeytysajaltakin maksetaan korvausta tapaturmavakuutuslain ja liikennevakuutuslain perusteella vahingoittuneen työkyvyn aleneman mukaan, jos sellaista koulutuksesta riippumatta on, mutta täysimääräistä korvausta ei maksettaisi tämän säännöksen nojalla. Kun vahingoittunut jatkaa kuntoutusta tai kuntoutustarpeen selvittelyä, kuntoutusajan korvaus alkaisi yleensä uudelleen. (HE 259/1990, s. 43)

Ohje

Täyttä ansionmenetyskorvausta ei makseta kuntoutuslain nojalla silloin, kun kuntoutus keskeytyy tai päättyy kuntoutujasta johtuvasta syystä. ”Omasta syystä” -ilmauksella tarkoitetaan sitä, että vahingoittunut on ilman hyväksyttäviä syitä laiminlyönyt oman osuutensa kuntoutuksensa toteutuksessa.

Jos kuntoutus pitkittyy korvattavan sairauden tai vamman vuoksi, esim. sen vaatimien hoitotoimenpiteiden tai niiden komplikaatioiden vuoksi, ei se vaikuta kuntoutuslain mukaiseen korvaukseen. Samoin opiskelussa ilmenevät ongelmat eivät ole tässä lainkohdassa tarkoitettuja "omia syitä", jos ongelmat johtuvat oppimisedellytysten puutteellisuudesta eivätkä esim. motivaation puutteesta. Puutteet oppimisedellytyksissä voivat antaa aihetta tukitoimiin, kuten esim. tuki- tai lisäopetukseen, taikka siihen, että ammatillisen kuntoutuksen suunnitelmaa tarkistetaan (kuntoutuslain 6 §:n 2 momentti).

Vahingosta riippumattomasta syystä kuntoutus keskeytyy esimerkiksi, kun keskeytymisen syynä ovat joko muu sairaus tai vamma, raskaus, muut henkilökohtaisissa olosuhteissa tapahtuvat muutokset, kuten lähiomaisen sairaus tai avioero. Näissäkin tilanteissa harkitaan tapauskohtaisesti, peritäänkö jo maksettu korvaus takaisin.

Jos kuntoutus keskeytyy tai pitkittyy korvattavan vamman tai sairauden vuoksi, esim. sen vaatimien hoitotoimenpiteiden tai niiden komplikaatioiden johdosta, voidaan kuntoutuslain mukaisten korvauksien maksaminen keskeyttää. Kuntoutujalle suoritetaan vammaan tai sairauteen syy-yhteydessä olevan keskeytymisen ajalta ansionmenetyskorvausta (liikennevakuutuslain nojalla) työkyvyn heikentymisen mukaan.